

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Rasismus na základních školách

Tereza Oušková

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Evropská kulturní studia

Diplomová práce

Rasismus na základních školách

Tereza Oušková

Vedoucí práce:

PhDr. Martin Profant, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu diplomové práce PhDr. Martinu Profantovi, Ph.D., za metodické vedení a věcné připomínky při zpracování této diplomové práce.

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	TEORETICKÁ ČÁST	3
2.1	Vymezení základních pojmů	3
2.1.1	Antisemitismus	3
2.1.2	Anticiganismus	3
2.1.3	Diskriminace	4
2.1.4	Lidská rasa.....	4
2.1.5	Menšina	4
2.1.6	Předsudek a stereotyp.....	4
2.1.7	Rasismus.....	5
2.1.8	Xenofobie	6
2.2	Dějiny rasismu	6
2.2.1	Od antiky po středověk	6
2.2.2	Novodobý rasismus	9
2.3	Český boj proti rasismu	10
2.4	České pojetí rasismu a diskriminace	11
2.5	Extremistická hnutí.....	11
2.6	Produkty rasismu	13
2.6.1	Rasová diskriminace	13
2.6.2	Rasové násilí	14
2.7	Předsudky a stereotypy	14
2.7.1	Vznik předsudků	15
2.7.2	Vznik předsudků u dětí	15
2.7.3	Eliminace předsudků	15
2.7.4	Teorie předsudků.....	16

2.8	Lidské rasy.....	17
2.8.1	Pojem rasa a filozofie	18
2.8.2	Rozdělení lidských ras	19
2.8.2.1	Europoidní rasa	20
2.8.2.2	Mongoloidní rasa	20
2.8.2.3	Negroidní rasa	20
2.8.3	Míšení lidských ras.....	21
2.9	Národnostní menšiny v České republice	21
2.9.1	Přehled národnostních menšin v České republice.....	23
2.9.1.1	Bulharská menšina	23
2.9.1.2	Chorvatská menšina	23
2.9.1.3	Maďarská menšina.....	24
2.9.1.4	Německá menšina	24
2.9.1.5	Polská menšina.....	24
2.9.1.6	Rusínská menšina.....	24
2.9.1.7	Ruská menšina	25
2.9.1.8	Řecká menšina	25
2.9.1.9	Slovenská menšina.....	25
2.9.1.10	Srbská menšina	25
2.9.1.11	Ukrajinská menšina.....	26
2.9.2	Vietnamci v České republice.....	26
2.9.2.1	Soužití Vietnamců a Čechů.....	27
2.9.2.2	Vietnamci a vzdělání.....	27
2.9.3	Romové v České republice.....	28
2.9.3.1	Soužití Romů a Čechů	28
2.9.3.2	Romové a vzdělání.....	29
2.10	Multikulturní výchova	30

2.10.1	Vymezení základních pojmů	30
2.10.1.1	Akulturační a asimilace	30
2.10.1.2	Etnicita	31
2.10.1.3	Etnické vědomí	31
2.10.1.4	Etnikum.....	31
2.10.1.5	Kultura	31
2.10.1.6	Kulturní vzorec	31
2.10.1.7	Multikulturalita	32
2.10.1.8	Multikulturní výchova	32
2.10.1.9	Národ.....	32
2.10.1.10	Národnost	32
2.10.1.11	Národnostní menšina	32
2.10.2	Disciplína multikulturní výchova.....	33
2.10.3	Cizinci na českých školách.....	34
2.10.4	Příklad multikulturní výchovy ze zahraničí – Švýcarsko.....	35
3	PRAKTICKÁ ČÁST	37
3.1	Cíle dotazníkové šetření	37
3.2	Vyhodnocení dotazníkového šetření	39
3.3	Shrnutí dotazníkového šetření	62
4	ZÁVĚR	65
5	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	67
5.1	BIBLIOGRAFIE	67
5.2	INTERNETOVÉ ZDROJE.....	69
6	RESUMÉ	70
7	PŘÍLOHY	71
7.1	Příloha č. 1	71
7.2	Příloha č. 2.....	74

1 ÚVOD

Na naší zemi žije přibližně 7 miliard lidí. Pět kontinentů obývají lidé, kteří mají různý historický vývoj, jsou charakterističtí svojí rozdílnou kulturou, zvyky, tradicemi, způsoby chování a také mají různou barvu pleti. Právě tyto výše zmiňované charakteristiky vedou řadu lidí k myšlence, že určité skupiny lidí jsou na pomyslném žebříčku postaveny výše a naopak jiné lidské skupiny mají nižší postavení. Toto myšlení je považováno za rasistické. Rasismus je v naší společnosti zakořeněn velmi hluboce a jeho dějiny sahají daleko do středověku, kdy byly položeny základy rasismu. Společnost, ve které je pevně ukotven rasismus, je společnost, která poskytuje půdu pro netoleranci, nenávist, diskriminaci, agresi, strach a také vznik předsudků. Proti těmto negativním jevům chrání obyvatelstvo *Listina základních práv a svobod*, kterou přijala řada zemí ve 20. století. Rasismus je negativní jev, proti kterému je nutné bojovat. Je ale důležité upozornit, že právě tento boj proti rasismu se zasloužil o vznik myšlenky týkající se lidských práv a svobod.

Má diplomová práce je nazvaná Rasismus na základních školách. Práce je v praktické části zaměřena na děti a rasismus na základních školách v západočeském městě Ostrov. V naší zemi je oficiálně uznáno čtrnáct národnostních menšin. Mezi ně patří i dvě menšiny, kterým v mé práci bude věnována převážná pozornost. Jedná se o národnostní menšinu romskou a vietnamskou. Ani jedna z nich netvoří největší národnostní menšinu, tu u nás představují Slováci. Avšak romská a vietnamská minorita zajisté patří k těm nejvýraznějším a především romská k těm nejdiskutovanějším v Čechách. Důvod, proč je největší pozornost v této práci věnována těmto dvěma národnostním menšinám, je také ten, že právě děti Romů a Vietnamců patří, po dětech s českou národností, mezi nejčastější a nejvýraznější návštěvníky českých škol. Přístup ke vzdělávání je u Romů a Vietnamců rozdílný. Vietnamské děti mají úctu a respekt k učitelům a školství vůbec. Jejich touha po vzdělání je velká, proto často patří k velmi úspěšným žákům. U Romů je tomu ale jinak, rodiče romských dětí mají často nepřátelský vztah vůči našemu školství. Předškolní výchova často probíhá v domácím nevyhovujícím prostředí, jelikož náklady na mateřskou školku jsou pro mnohé rodiče vysoké. Vietnamské rodiče jsou naopak ochotni zaplatit vysokou částku za vzdělání pro své děti, i když sami nemají peníze nazbyt. Romské dítě, které přijde na základní školu, často zaostává za ostatními žáky a je posléze přesunuto do zvláštní školy.

S problematikou rasismu jsou častěji spojováni dospělí jedinci, je však dokázáno, že už u dětí předškolního věku se vytváří rasistické předsudky, které jsou poté na základní škole rozvíjeny a upevňovány. Proto je tu multikulturní výchova, která si, mimo jiné, klade za úkol omezení, nejlépe eliminování vzniku rasových předsudků u dětí.

Má diplomová práce je tvořena teoretickou a praktickou částí. Teoretická část obsahuje informace o dějinách rasismu, českém boji a pojetí rasismu, produktech, které s sebou rasismus přináší. Další kapitola se zaměřuje na předsudky a stereotypy, jejich vznik a také jejich eliminace a teorie předsudků. Následující kapitoly jsou věnovány lidským rasám, jejich rozdělení a míšení. Předposlední kapitola poskytuje informace o národnostních menšinách v České republice, kde je největší pozornost věnována vietnamské a romské národnostní menšině. Poslední část teoretické části nese název Multikulturní výchova. Kapitola informuje o tom, co to multikulturní výchova vůbec je, co si klade za cíl a je zde ukázán příklad multikulturní výchovy ze zahraničí a také je zde věnován prostor cizincům na našich školách.

Praktická část je převážně tvořena dotazníkovým šetřením. Dotazník je tvořen 21 otázkami, zaměřenými na rasismus na základních školách. Mnou vytvořené dotazníky byly rozdány do tří základních škol ve městě Ostrov, ve kterém žiji. Za cíle si klade zjistit pomocí dotazníkového šetření tyto tři cíle: Mají chlapi výraznější sklony k rasismu než dívky?, Odkud se žáci šestých až devátých tříd dozvídají a informují o rasismu a tím i o rasistických předsudcích?, Jak děti vnímají jiné národnosti, jejich pozitivní a negativní stránky a celkově, jaký k nim mají vztah.

Při tvorbě této diplomové práce byly použity metody analýza, popis, historická metoda a průzkumová metoda. V dnešní době je k dispozici řada knih, které se týkají tématu této diplomové práce, je ale třeba říci, že řada z nich uvádí podobné informace. K vytvoření práce bylo použito 27 knih a příruček a 9 elektronických zdrojů. Za primární literaturu k této práci bych označila knihy od Jana Průchy, Tatyjany Šiškové a Josefa Wolfa.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Vymezení základních pojmů

2.1.1 Antisemitismus

Antisemitismus vstupuje do jednotlivých ideologií, kde je používán jako jejich složka. Nebezpečí spočívá v tom, že byl od 80. let 19. století využíván jako prostředek mobilizace mas a jako nástroj sjednocování politické vůle prostřednictvím obrazu nepřítele (například Dreyfusova aféra nebo Hilsneriáda). Vytváří si k tomuto účelu vlastní mytologie a jeho politické nebezpečí vyústí tehdy, když je použit jako konstitutivní složka ideologie.

V evropském prostředí představoval ve 20. století antisemitismus prominentní typ politicky aktuálního rasismus.

V české společnosti se sice dnes vzácně setkáváme s jeho projevy, ale je povinou složkou neofašistických a neonacionalistických sebeidentifikací, avšak jeho současný dosah působnosti je spíše slabý.

Všeobecná encyklopedie Diderot (s. 172) uvádí, že „antisemitismus je ideologie hlásající nenávist k Židům. Má většinou iracionální charakter nenávisti průměrných a deklasovaných vůči komunitě, která se odlišuje od ostatní společnosti a na niž se (často pragmaticky) svaluje zodpovědnost za problémy, jimiž společnost trpí.“

2.1.2 Anticiganismus

Pojem anticiganismus začal vznikat v 19. století a poté byl často používán v souvislosti s vyvražďováním romského obyvatelstva během období nacismu.

Stejně jako antisemitismus je anticiganismus zdrojem pro vznik předsudků. Podle Gernota Haupta je anticiganismus bezmyšlenkovité jednání, které vytlačuje nebo diskriminuje určitou část populace.¹

Pojem antisemitismus se stal běžným v dnešním veřejném diskurzu a je utvořený analogií k antisemitismu.

---

¹ HRABOVSKÝ, M., 2012, s. 31.

2.1.3 Diskriminace

„Nerovné a tím i nespravedlivé zacházení s částí obyvatelstva na základě rasové, kulturní a náboženské odlišnosti, popř. odlišnosti pohlaví apod. Spočívá v záměrném znevýhodnění vytvářením nerovných hospodářských, politických nebo právních podmínek. Provázena předsudky, zvyky a někdy ustanovena zákony (norimberské zákony 1953 v Německu, apartheid v JAR atd.). Může vést k sociální degradaci, k segregaci nebo dokonce ke genocidě.“²

Diskriminace se rozděluje na přímou a nepřímou. Rozlišením těchto dvou diskriminací je věnován prostor v kapitole *Produkty rasismu*.

2.1.4 Lidská rasa

„Rasy (plemena) jsou velké skupiny lidí s podobnými tělesnými znaky, které jsou dědičné, vytvořily se vlivem přírodního prostředí a vznikly původně v určitých geografických teritoriích: europoidní plemeno v Evropě a na Blízkém východě, negroidní plemeno v Africe, mongoloidní plemeno v Asii.“³

Rozdělení ras na tyto tři skupiny spadá do antropologického oboru. S pojmem rasa dnes nejvíce pracuje biologie člověka a také fyzická antropologie.⁴

2.1.5 Menšina

„Kulturní, náboženská, národnostní, rasová, příjmová menšina, která je znevýhodněna či je objektem předsudků ze strany jiné skupiny; menšina v zast. pojetí nemusí vždy znamenat menšinu početní, například znevýhodnění ženy ve společnosti řízené a ovládané muži.“⁵

Menšina není v zásadě definována počtem, ale je vymezena znevýhodněním v rámci většinové společnosti. Pojem menšina se tedy označuje proto, že je znevýhodněna, a to nejčastěji minoritou jako celkem. Jsou tedy vždy do určité míry restriktivní.

2.1.6 Předsudek a stereotyp

„Předpojatost, názorová strnulost, emočně nabitý, kriticky nezhodnocený úsudek a z něj plynoucí postoj, názor přijatý jedincem nebo skupinou“.⁶

² ENCYKLOPÉDIE, DIDEROT, 1999, s. 250.

³ PRŮCHA, J, 2010, s. 62.

⁴ Tamtéž, s. 62.

⁵ HARTL, P, HARTLOVÁ, H, 2000, s. 310.

Nebezpečí předsudků tkví v tom, že jsou založeny na iracionálním základu a bývají často odolní vůči přicházejícím změnám. Nebezpečí předsudků je, že často pomáhají umocňovat nepřátelství a strach a toto upevňování může vést k diskriminaci a v nejhorším případě ke genocidě.⁷

Ve své práci se věnuji převážně Romům a Vietnamcům, proto uvádím příklad předsudků vůči těmto dvěma národnostním menšinám. Běžným předsudkem vůči romskému obyvatelstvu, se kterým se často setkáváme ve svém okolí, je, že Romové jsou hluční, líní a nemají zájem se vzdělávat a pracovat. O Vietnamcích zase v naší zemi například koluje předsudek, že jsou nečistotní.

„Stereotypy jsou mínění o třídách individuí, skupinách nebo objektech, která jsou v podstatě šablonovitými způsoby vnímání a posuzování toho, k čemu se vztahují; nejsou produktem přímé zkušenosti individua, jsou přebírány a udržují se tradicí.“⁸

Stereotypy nemusejí mít vždy povahu negativní. Bez stereotypů nelze existovat, jeho funkcí je, že nám bezpečně umožňuje se orientovat v situaci, kde by jinak musela být použita analýza, pomáhají nám šetřit náš čas. Stereotypy vedou k pohodlné představě, kterou s sebou nese rasistický předsudek.⁹

2.1.7 Rasismus

Pro pojem rasismus dnes existuje řada definic, které ho vysvětlují. Můžeme se setkat s definicí, kde je rasismus označen jako ideologie, rasismus jako určitý druh chování, rasismus jako předsvědčení, rasismus jako určitý druh nenávisti, rasismus jako teorie.

Rasismus může být chápán také jako: *„souhrnné označení pro takové jednání, které překračuje pouhé vnímání rasových odlišností a přetváří se na nepřátelské aktivity vůči příslušníkům jiné rasy, jež se projevují v diskriminaci, v agresivním chování.“¹⁰*

Pokud si člověk drží sociální odstup, či je jeho oblíbenost vůči jiné rase nízká, neznamená to, že je člověk rasista. Podle Anthonyho Gidennse, britského sociologa, se

⁶ HARTL P., HARTLOVÁ H., 2008, s. 454.

⁷ PONTIS ŠUMPERK O.P.S., 2010, s. 3-5. Dostupné z [http://www.pontis.cz/e_download.php?file=data/editor/71cs_4.pdf&original=Modul+pro+u%C4%8Ditele+-+Pr%C3%A1ce+s+p%C5%99edsudky+a+stareotypy+\(inkluzivn%C3%AD+v%C3%BDchova\)\).pdf](http://www.pontis.cz/e_download.php?file=data/editor/71cs_4.pdf&original=Modul+pro+u%C4%8Ditele+-+Pr%C3%A1ce+s+p%C5%99edsudky+a+stareotypy+(inkluzivn%C3%AD+v%C3%BDchova)).pdf) 15.3.2014.

⁸ PRŮCHA, J, 2010, s. 67.

⁹ PONTIS ŠUMPERK O.P.S., 2010, s. 3-5. Dostupné z [http://www.pontis.cz/e_download.php?file=data/editor/71cs_4.pdf&original=Modul+pro+u%C4%8Ditele+-+Pr%C3%A1ce+s+p%C5%99edsudky+a+stareotypy+\(inkluzivn%C3%AD+v%C3%BDchova\)\).pdf](http://www.pontis.cz/e_download.php?file=data/editor/71cs_4.pdf&original=Modul+pro+u%C4%8Ditele+-+Pr%C3%A1ce+s+p%C5%99edsudky+a+stareotypy+(inkluzivn%C3%AD+v%C3%BDchova)).pdf) 15.3.2014.

¹⁰ PRŮCHA, J, 2010, s. 64.

rasistické chování projevuje diskriminací. Touto diskriminací chápe situaci, kdy určité skupině občanů není umožněno využívat svá práva a možnosti, jako mají ostatní lidé. Giddens nepovažuje za rasismus ani postoje a předsudky například vůči jiným národnostem. Jakmile ale dochází k tomu, že se rasistické postoje objevují například v zaměstnání či školství, jedná se již o rasovou diskriminaci. V České republice se rasistické chování a rasistické předsudky týkají převážně vztahů mezi Čechy a Romy. Existují i jiné rasistické konflikty, které se odehrávají v jiné zemi, například mezi černochoy a Korejci.¹¹

2.1.8 Xenofobie

„Je strach z cizího, nedůvěra k cizímu, odpor, primitivní nenávisť ke všemu cizímu, neznámému. Základ šovinismu a rasismu. V současné Evropě jsou projevy xenofobie zaměřeny zejména proti přistěhovalcům.“¹²

2.2 Dějiny rasismu

2.2.1 Od antiky po středověk

Podle vědců, jenž se zaměřují na antiku a na její pojetí odlišnosti, dodnes není znám důkaz, že by tmavá pleť v antice byla podmínkou pro nepřátelské rozdělování občanů. V době antické se občané dělili pouze na barbary a na civilizované národy. Člověk civilizovaný žil v městském státě a mohl zasahovat do politického života, kdežto barbar nežil ve společnosti, kde se občané podíleli na vládě a svobodně vyjednávali o tom, co je spravedlivé a co není. Předsudky vůči ostatním se ale objevovaly již v antice, kdy tyto předsudky byly často mířeny proti židům, kteří odmítali přijmout náboženství a nadvládů křesťanů. Určitý druh nenávisť vůči židům tu byl od samého začátku, ale základy rasismu byly položeny ve dvanáctém a třináctém století, kdy se postoj křesťanů vůči židům stal nepřátelským postojem. Násilí na židech bylo pácháno již od první křížové výpravy v roce 1096, ale pro církve i světskou moc byli daleko nebezpečnější muslimové. Pro křesťany muslimové představovali vojenskou a politickou hrozbu, zatímco židé byli více méně nevinní a jako trpící lidé byli často využíváni jako vymahači daní.¹³

¹¹ Tamtéž, s. 64-66.

¹² VŠEOBECNÁ ENCYKLOPEDIE DIDEROT, 1999, s. 399.

¹³ FREDRICKSON, G, 2002, s. 27-29.

Od třináctého století se ve světě ukotvila představa, že židé používají lidskou krev pro své rituály. Čím dál častěji se židovství spojovalo s ďáblem a čarodějnictvím, protože stále více lidem vadila jejich údajná náklonost ke zločinům vůči křesťanům. Podle historika Cecila Rotha byli židé ve středověku bráni jako bytosti méně lidské a právě kvůli tomu jsou schopni zločinů.¹⁴

Podobný názor zastával Joshua Trachtenberg, který se zabýval středověkou spojitostí mezi židy a ďáblem: „*Nikoli jako na lidské bytosti, ale jako na démonické, ďábelské bestie, bojující satanovými zbraněmi proti silám pravdy a spásy, pohlížela středověká Evropa na židy*”¹⁵

Rasismus ve středověku se ale netýkal pouze židů, ale s dobýváním a kolonizováním krajních částí katolické Evropy přicházelo nadřazené chování nad domorodci. V pozdějším století se rozšířila rasová diskriminace, která se projevovala utlačováním domorodého etnika. Domorodci byli omezováni skupinami dobyvatelů, jejichž chování vycházelo z jejich osobních zájmů. Na domorodé obyvatelstvo byl vytvářen tlak ke konvertování. Diskriminace konaná na domorodcích byla často zdůvodňována z náboženského hlediska u těch, kteří odmítali přejít na křesťanskou víru. Avšak mezi diskriminovanými byli i ti, kteří konvertovali. Toto chování dobyvatelů bylo charakteristické například zvýhodňováním příbuzných při obsazování do funkcí. Středověká Evropa je známá pronásledováním a netolerancí nejen k židům, ale také k domorodcům, nemocným či občanům, jejichž víra měla jisté znaky odlišnosti. V Evropě probíhala snaha o homogenitu, což sebou neslo nárůst etnické intolerance. S příchodem morové epidemie ve čtrnáctém století měli lidé zapotřebí vybrat si obětní beránky, na které svalili vinu za tuto katastrofu. Démonizace židů je považována za předchůdce rasistického antisemitismu.¹⁶

Druhou vlnou rasismu je již moderní rasismus, který nemá zakotvené výrazné kořeny ve středověku a vznikl až v moderní době. Tento druh rasismu je založen na nadřazenosti bělochů nad populací tmavé barvy. Je důležité dodat, že již ve čtrnáctém století existoval určitý odpor k občanům tmavé pleti. Do poloviny patnáctého století byl kontakt mezi Evropany a Afričany minimální. Evropané Afričany zobrazovaly jako monstra nahánějící strach nebo jako hrdiny. Předsudky vůči Afričanům upevňovaly výjevy, kde jsou ďáblové tmavé kůže a mají rysy, které jsou typické pro africké obyvatelstvo. Na druhou stranu se ve

---

¹⁴ Tamtéž, s. 29.

¹⁵ Tamtéž, s. 29.

¹⁶ Tamtéž, s. 29-32.

středověku setkáváme s ikonografií, která znázorňuje toho, který první přestoupil na křesťanskou víru, jako člověka černé pleti, v čemž mnozí křesťané spatřovali univerzálnost jejich víry. Samotné otroctví se podle knihy George Fredricksona *Rasismus – stručná historie* křesťané naučili od muslimů v době, kdy společně žili v Iberské unii. Evropané si postupně začali spojovat černou pleť s postavením otroka. Během mořeplaveb se toto spojení završilo. Obyvatelé Evropy nezotročovali pouze Afričany, ale jakmile jim afričtí obyvatelé nebyli k dispozici, začali zotročovat jiné Evropany. Po navázání námořních vztahů s Afrikou bylo získání otroků lehké. Se vznikem zákona o možnosti vlastnit lidskou osobu sami afričtí obchodníci odchyťovali otroky a ty poté prodávali do Evropy. Ještě ve středověku bylo možné se setkat s otroky bílé pleti, což se později ukázalo jako špatné a přešlo se na Afričany, jenž byli nekřesťané a myšlenka na jednání s nimi jako s nevolníky byla velmi lákavá. V této době se ale nejednalo o otevřený rasismus, protože obchod s otroky si lidé ospravedlňovali náboženstvím.¹⁷

V patnáctém a šestnáctém století docházelo k chování, které mělo blízko k modernímu rasismu. Toto chování bylo páčáno na židech konvertujících na křesťanství a docházelo k němu na území Španělska. Někteří konvertující byli diskriminováni z důvodu, že jejich nečistá židovská krev nedovoluje reálnou konverzi. V roce 1492 bylo vydáno rozhodnutí o vyhnání všech židů ze Španělska, což mnohé donutilo přistoupit ke křestu. Není zcela jisté, kolik židů se stalo věřícími křesťany a kolik z nich i nadále tajně zůstalo věrno své původní víře. Patnácté století ve Španělsku bylo tedy typické čistkami židovského obyvatelstva, ale pro historii západního rasismu je klíčové šestnácté a sedmnácté století, kdy došlo k přechodu mezi náboženskou intolerancí středověku a rasismem doby moderní. Nastal velký nárůst náboženského rasismu vůči Afričanům. Zotročování pokračovalo i tehdy, když se Afričané nechali pokřtít. Ti, kteří obchodovali s černochoy a zotročovali je, se ospravedlňovali mýtem o Chámově prokletí. Tento mýtus vypráví o Chámovi, který jednoho dne spatřil svého otce Noa opilého a nahého. Řekl to i svým dvěma bratrům, kteří ho přikryli a odnesli, aniž by se na něj podívali. Po probuzení se Noe rozlobil na svého syna Cháma za to, že ho spatřil v takovémto stavu a poslal na něj Boží hněv. Za spáchané provinění bůh odsoudil Chámovu syna Kanána a všechny jeho potomky k nejbídnějším otrokům. Do patnáctého století nebylo zcela jasné, koho se toto prokletí týká. Až s prozkoumáváním Afriky se přišlo na myšlenku, že právě zotročení černochoy objasňuje výše zmíněné prokletí. Na tento mýtus se odvolávali obchodníci

---

¹⁷ Tamtéž, s. 32-36.

či kupci otroků až do 19. století. Kořeny bělošské nadřazenosti a antisemitismu spadají do pozdního středověku a raného novověku.¹⁸

2.2.2 Novodobý rasismus

V 19. a 20. století nabývá rasismus síly a stává se jednou z nejnebezpečnějších ideologií. Stejně jako tomu bylo v minulosti i novodobý rasismus popírá rovnost mezi lidmi a snaží se potlačit jiné národy. Novodobé rasové teorie mají své kořeny ve společnosti devatenáctého století, která byla značně kapitalistická. Za hlavní teorie, které podpořily vznik novodobého rasismu, jsou považovány anglosaské a německé.¹⁹

Za první ideology rasismu je považován Benjamin Kidd, jehož teorie byla postavena na přirozeném výběru nejvíce se asimilujících národů. Tyto národy jsou podle Kidda obdařeny biologickou nadřazeností vůči jiným národům. Tato nadřazenost je vrozená. Teorie považuje evropské lidské rasy za vyhrávající v boji o život. Významné teorie o novodobém rasismu v Evropě nacházíme také u J. A. Gobineau.²⁰

Arthur de Gobineau byl francouzský spisovatel, mezi jehož díla patří *Esej o nerovnosti lidských plemen*. Gobineau popírá rovnost ras, on sám rozlišoval lidskou rasu do tří skupin. Za nejnižší rasu považoval rasu černou, která je charakteristická svou rozumovou omezeností, naopak je obdařena velkou silou a její smysly jsou silně vyvinuté. Za rasou černou stojí na pomyslném žebříčku rasa žlutá, která je naopak méně fyzicky zdatná, apatická a libující si v pohodlí. Na prvním místě stanula rasa bílá, jež oplývá energií, vytrvalostí a svobodnou vůlí. Pro Gobineau je rasa bílá rasou nadřazenou.²¹

Teorie o nadřazenosti a podřazenosti ras se stala velmi výraznou ve dvacátém století. Adolf Hitler přišel se svojí teorií o nadřazenosti arijské rasy. Podle mnoha názorů Hitler zkombinoval fašismu a rasismus a od druhé poloviny 20. století využil kultivované rasistické (biologizující) pojetí národa. Národní společenství Němců nebylo rasovým společenstvím. Toto společenství vzniklo historicky na základě společné řeči, zemi, tradic a kultury. Arijská rasa tedy nikdy neexistovala, za Árijce byli považováni ti, kteří mluví indoevropskými jazyky. Termín arijská rasa si Němci vypůjčili a označili jím určité antropologické typy. Především se tento termín týkal nordické rasy, kterou Hitler považoval za nadřazenou německou rasu.

¹⁸ Tamtéž, s. 36-45.

¹⁹ WOLF, J, 2000, s. 135-136.

²⁰ Tamtéž, s. 137-138.

²¹ ČERNÝ, V, 1995, s. 11-23.

Rasismus a rasové teorie byly součástí druhé světové války. Ani konec války však neznamenal konec rasistických teorií. Dnes s těmito teoriemi vystupují neofašisté či revanšisté. Jejich snahou je znovuoživit Rosenbergovu představu o předurčenosti německého společenství, které má ovládnout celou Evropu.²²

Dnešní antropologové, ale i další vědecké obory nám dokazují, že lidská plemena mají jednotný původ a lidské rasy jsou si rovnoceny. Neexistuje žádný vědecký podklad, který by dokazoval nadřazenost určitých ras nebo typů. Rasové příslušnosti nijak neovlivňuje civilizační či kulturní úroveň jednotlivých národů. Na základě vědeckých důkazů je rasismus vyvrácen a v naší společnosti pro něj není místo.²³

2.3 Český boj proti rasismu

Kniha *Doba prvního společenstva* vznikla přibližně před 150 lety v Praze a dodnes je považována za jednu z prvních knih vymezující se proti rasismu v naší zemi. Autorem této knihy byl Jan Slavomír Tomíček a jeho cílem bylo vyvrácení rasistických teorií a představ, které se zrodily v hlavách převážně německých historiků. Za posledních sto let bylo vydáno mnoho knih, které pokračovaly v tradici boje proti rasismu u nás. Příkladem je dílo vydané v roce 1934 Českou akademií věd a umění a její název je *Rovnocennost evropských plemen a cesty k jejich ušlechťování*. Toto dílo se dá považovat za protirasistickou snahu českých věd a na jeho vzniku se podílela řada našich významných vědců, kteří veřejně vystoupili proti nacistickému rasismu. Protirasistické knihy vydávali také naši cestovatelé, jako byl například Jiří Baum nebo Vojtěch Suk, který patřil mezi nejvýznamnější bojovníky proti rasismu v první polovině dvacátého století.²⁴

Vojtěch Suk se k boji proti rasismu a k otázkám rasových teorií vyjádřil takto: „Všechny národy a tedy i příslušníci všech ras v nich jsou stejně schopné podrobovat si přírodu a užívat jejich plodů. Například výsledky školení černochů i ze zaostalých oblastí v Africe ukazují, že nadání černochů je stejné jako u jiných lidských skupin. Jen jedné věci je třeba, aby se jim dostalo k tomu stejné příležitosti, což je snad nejdůležitějším úkolem pro

---

²² WOLF, J., 2000, s. 139-140.

²³ Tamtéž, s. 142-143.

²⁴ Tamtéž, s. 143-145.

*příští časy, jako je imperativem postarat se o to, aby všechny slabé skupiny lidské se nedostaly do područí jiných, mocnějších skupin.*²⁵

2.4 České pojetí rasismu a diskriminace

Podle *Amnesty International* je diskriminace rozšířena v řadě evropských států. S diskriminací se musejí potýkat muslimové ve Francii a Velké Británii, její projevy pocíťují také žadatelé o azyl, a to převážně v jižních zemích Evropy. V České republice je problematika diskriminace spojována především s romským obyvatelstvem. Romští občané jsou omezováni například při výběru zaměstnání a také v běžném životě. Velký problém dnes představuje diskriminace romských dětí, kterým není poskytnut rovnocenný přístup ke vzdělání.²⁶

Zákaz diskriminace je vyjádřen v oblasti tvoření zákonů a v politice. Se zákazem diskriminace se setkáme nejen v *Listině základních práv a svobod*, v novelách o zaměstnanosti a zákoníku práce. Důležitým a rozhodujícím bodem zakazujícím diskriminaci je Úmluva OSN, která má vyšší právní význam, než normy vydané Českou republikou. Tato úmluva hovoří o odstranění rasismu všech existujících forem. Se vstupem do Evropské unie přijala Česká republika také směrnice Evropské unie zabývající se rovnocenným zacházením všech občanů. Přijetí těchto směrnic znamená uzpůsobení zákonů a jejich zařazení do právního řádu.²⁷

2.5 Extremistická hnutí

Extremismus je pojem, který se běžně začal používat v 1. polovině 90. let dvacátého století a občané naší země používali toto slovo při setkávání se s úkazem, který byl pro ně novým a někdy i šokujícím.²⁸

---

²⁵ Tamtéž, s. 146.

²⁶ AMNESTY INTERNATIONAL, 2007, nestránkováno, dostupné z <http://amnesty.cz/z38/rasismus-a-diskriminace-jsou-klicovymi-problemy-lidskych-prav-v-evrope> 6.3.2014.

²⁷ MACHALOVÁ, T, 2001, s. 127-129.

²⁸ DEMJANČUK, N, 200, s. 11.

Extremistická hnutí jsou charakteristická tím, že v sobě spojují rasismus a nacionalismus. V České republice je typickým extremistickým hnutím neonacismus a hnutí skinheads.²⁹

V rámci hnutí skinheads se vytvořilo také hnutí *Skinheads Against Racial Prejudice*. Členové tohoto hnutí se staví proti rasovým předsudkům, vystupují proti rasovému nátlaku a fašismu. Hnutí *Skinheads Against Racial Prejudice* má negativní postoj k rasové nenávisti a výlučnosti a příslušníci tohoto hnutí jsou často napadáni členy Skins, kteří je chápou jako zrádce rasy a je na nich často pácháno fyzické násilí. Násilí na těchto jedincích se dopouštějí i romští občané, kteří v nich vidí pouze skinheady a nepřátele.³⁰

Velmi rozšířeným hnutím je dnes také satanismus, což je hnutí, které je negativně zaměřeno na křesťanství. Satanismus je opakem křesťanské náboženské snahy a jeho členové jsou ničitelé ale i agresori. U nás je přibližně dvacet satanistických skupin, které se liší svým učením a vedením. Znáмым představitelem satanismu byl například S. K. Neumann.³¹

Český extremismus se často objevuje na středních školách, na učilištích, také není neobvyklý u členů komunistických či anarchistických skupin. V České republice se k extremistickým hnutím hlásí přibližně 5 až 10 procent obyvatelstva. Nejpočetnější skupiny tvoří skinheadi, sprejeři a vandalové. Nemálo výrazné jsou také skupiny především fotbalových fanoušků. Všechna extremistická hnutí mají společné rysy, jako je například, že mají negativní vztah ke společnosti nebo odmítavý postoj k novotám, které jsou pro ně nesrozumitelné. Obvyklými členy těchto extremistických hnutí jsou osoby, které během svého života postrádaly mateřskou či jinou formu lásky.³²

Podle odborníků v současné době existuje více forem extremismu. Jednou z forem je i xenofobie a rasismus. Rasismus je navíc rozdělen na měkký a tvrdý. Nositelem forem měkkého rasismu je široká veřejnost a jeho projevy mohou být určité výhrady a negativní názory k životu určitých lidí, u nás se to týká převážně Romů. Tvrdý rasismus a jeho projevy u nás představují hlavně hnutí Skinheads.³³

---

²⁹ WOLF, J, 2000, s. 126.

³⁰ KOMŮRKOVÁ, T, 2014, dostupné z: <http://www.icm.cz/extremisticka-hnuti-seznam-a-popis-extremistickyh-hnuti-v-cr> 2.4.2014.

³¹ WOLF, J, 2000, s. 126-127.

³² Tamtéž, s. 130.

³³ Tamtéž, s. 131.

2.6 Produkty rasismu

Z rasismu vycházejí dva druhy chování, které jsou regulovány právem. Jedná se o rasovou diskriminaci a rasové násilí.³⁴

2.6.1 Rasová diskriminace

Rasová diskriminace představuje problematiku sociálního odlišování. Toto odlišování je charakteristické neuznáváním zásad rovnosti a stejného jednání pro všechny lidi bez jakýchkoli rozdílů. Nejčastěji se diskriminace týká skupin či určitých jednotlivců, kteří jsou rozlišeni na základě rasové a také sociální náležitosti. Diskriminace, ať už se jedná o diskriminaci rasovou či sociální, má většinou společné projevy, které se mění s dobou, jelikož diskriminující jsou často členy dominantní skupiny, která má v dané době vliv. Hlavním úkolem diskriminace je odstranění odlišnosti z blízkosti dominantní skupiny. Vytrvalá diskriminace má za následek porušení rovnováhy ve společnosti a tím vzniká hluboké narušení lidských vztahů ve společnosti.³⁵

Existují dva druhy diskriminace – přímá a nepřímá. Pro přímou diskriminaci je typické chování k určitým jednotlivcům a výsledkem tohoto jednání je například upírání možnosti získat pracovní místo. Tato diskriminace celkově znehodnocuje a pohoršuje lidskou důstojnost. Kdežto nepřímá diskriminace má svůj původ ve vlastnostech systémů a politik, které při svém vytváření zapoměly na rozdíly mezi rasami a z toho vycházející jejich odlišnost.³⁶

Josef Wolf ve své knize *Lidské rasy a rasismus v dějinách a současnosti* (s. 125) také píše o rasové diskriminaci. Rozlišuje mezi dvěma typy tohoto chování. Diskriminace úmyslná, která je cíleně zaměřena na skupiny či jednotlivce a diskriminace strukturální, která je součástí našich systémů. Příkladem diskriminace strukturální například je, že vzdělávací systém nebere ohledy na romské děti a jejich jazykové možnosti.

---

³⁴ ŠIŠKOVÁ, T, 2008, s. 14.

³⁵ Tamtéž, s. 14.

³⁶ ŠIŠKOVÁ, T, 2008, s. 14.

2.6.2 Rasové násilí

Rasové násilí představuje druh násilí, které s sebou nese rasový motiv. Obětí rasového chování je člen odlišné rasové skupiny. Rasové násilí může skončit vraždou, ublížením na zdraví, genocidou či způsobením škody velkého rozsahu.³⁷

2.7 Předsudky a stereotypy

Mezi předsudky a stereotypy není často dělán rozdíl. Někteří odborníci vidí největší rozdíl mezi těmito pojmy ten, že předsudky jsou postoje, které převážně vyjadřují záporný, nekamarádský vztah mezi určitými skupinami. Kdežto stereotyp je většinou názor, který popisuje neutrální, někdy dokonce kladný vztah. Příkladem stereotypu je přisuzování určitých vlastností jiným národům, jako je například, že Francouzky jsou šarmantní ženy.³⁸

Lidské předsudky vyplývají z našich tradic, zvyků, zkušeností, výchov, informací z okolního světa a také ze sociálního vnímání. Předsudky bereme jako něco pravdivého, aniž by došlo k ověření důkazů. Na smýšlení o ostatních lidech má často vliv určitá zkušenost nebo informace. Obvykle jsou pak všichni jedinci jiného etnika házeni do stejného pytle a tím jsou obíráni o druhou šanci. Určité předsudky jsou často sdíleny rozsáhlou skupinou lidí a to vede ke vzniku ustáleného chování a myšlení. Zobecňování lze považovat za neškodné do té doby, než dojde k hodnocení lidí na základě rysů, jako je například barva pleti.³⁹

Zobecňování neboli generalizace může mít negativní následky, ale díky ní si lidé různých kultur vytváří zběžný pohled na svět okolo nich. Negativním následkem generalizace je fakt, že vytváří zed' mezi jedinci, kteří žijí vedle sebe. Jedinou obranou proti zobecňování je získávání podložených a hodnotných informací.⁴⁰

Předsudky a stereotypy patří k lidské psychice. Předsudky jsou mezi jednotlivými zeměmi a národy, dále mezi etnickými skupinami uvnitř země a také mezi rasovými a náboženskými spolky. Předsudky existují v každé zemi, což je typickým charakterem

---

³⁷ Tamtéž, s. 15-16.

³⁸ PRŮCHA, J, 2010, s. 67-68.

³⁹ ŠIŠKOVÁ, T, 2001, s. 15.

⁴⁰ Tamtéž, s. 15.

předsudků. Nemají racionální základ, vycházejí z historického původu a jsou přenášeny generací na generaci následující.⁴¹

2.7.1 Vznik předsudků

Všeobecně se za vznik předsudků považuje rozdílnost mezi lidmi.⁴² Vznik a vývoj předsudků je formován již v předškolním věku a vliv na vývoj předsudků má kultura prostředí, ze kterého jedinec pochází. Jedinec během svého vývoje přejímá jak kladné hodnoty, tak i ty záporné, do kterých můžou patřit i předsudky. Tyto předsudky si dítě převážně osvojuje od rodičů a příbuzných a již v raném věku dokážou děti vnímat rozdíly mezi etnickými a rasovými skupinami.⁴³

2.7.2 Vznik předsudků u dětí

U dospělých jedinců je všeobecně známé, že mají předsudky. Těmito předsudky klasifikují například právě rasy a různé národy a tyto předsudky se projevují v chování k hodnocené skupině. Co se týče předsudků u dětí, dnes je velká snaha eliminovat předsudky a celkově je snaha o to, aby u dětí předsudky vůči jiným rasám a kulturám vůbec nevznikaly. Tyto cíle, mimo jiné, si klade multikulturní výchova. Jak již bylo psáno, na vznik předsudků u dětí má velký podíl prostředí, ve kterém dítě vyrůstá a vyvíjí se, a z tohoto prostředí dítě přejímá nejen pozitiva, ale i negativa. Nejčastěji jsou předsudky předávány dětem rodiči a příbuznými. Každá rodina je ale jiná a má jiný sociální, kulturní a ekonomický profil. Výzkumy, které se zaměřovaly na vznik rasových předsudků u dětí, poukazují na fakt, že předsudky se mnohem častěji projevují u dětí, které pocházejí z rodiny, která je sociálně, kulturně a ekonomicky na nižší úrovni. Určité předsudky mají tedy děti zafixovány již před nástupem na základní školu. Na základní škole má poté multikulturní výchova pomáhat žákům ve vzájemném sblížení, podporování a poznávání odlišných etnik.⁴⁴

2.7.3 Eliminace předsudků

Lze nějakým způsobem eliminovat lidské předsudky? Touto otázkou se zabývá interkulturní psychologie, která ale prozatím neobjevila způsob jak je redukovat. Vznikla ale teorie, která za jistých podmínek může zmírnit existující předsudky. Tato teorie nese název *Hypotéza kontaktu* a je postavena na myšlence, že komunikace a kontakt mezi skupinami

⁴¹ PRŮCHA, J, 2010, s. 108-109.

⁴² KOSEK, J, 2011, s. 23.

⁴³ PRŮCHA, J, 2010, s. 108-109.

⁴⁴ PRŮCHA, J, 2011, s. 59-64.

rozdílných ras a etnik může za určitých podmínek redukovat předsudky, které se v těchto skupinách objevují. Podmínky pro tento kontakt jsou: rozdílné skupiny musí mít co nejvíce shodné postavení, musí mít společný cíl, na kterém budou společně pracovat, kontakt je dobrovolný a musí být podporován nadřazenými institucemi. Podle mnoha publikovaných výzkumů tato hypotéza kontaktu vede ke změnám v předsudcích. Například pracovní kontakt pomáhá mezi příslušníky etnicky rozlišných skupin omezovat záporné předsudky vůči imigrantům.⁴⁵

U dětí lze předcházet předsudkům pomocí prevence konfliktů, například když vidíme, že se skupina ve svých názorech rozchází. Dalšímu předcházení vzniku předsudků může pomoci věnovat pozornost žákům a jejich pozitivním vlastnostem, upozorňovat na jejich přednosti a kvality. Přátelské prostředí s antixenofobními názory pomáhá rozvíjet rasovou toleranci a zároveň je ideální k postupné eliminaci předsudků.⁴⁶

2.7.4 Teorie předsudků

Většina teorií týkajících se předsudků považuje předsudky jako veřejný projev, kterým se lidé snaží pudově chránit svá území, svoji rodinu a příbuzné. Zastánci této teorie, jako je například Ardrey či Lorenz, jsou přesvědčeni, že právě ochrana teritoria patří mezi základní lidské pudy. Lidé mají od nepaměti strach z narušení jejich území, a proto se jej snaží ochránit. Tento základní lidský instinkt podle této teorie vede k válečným a rasovým střetům. Násilí a agrese je též základním instinktem každého z nás.⁴⁷

Zastáncem moderní teorie je například Dawkins a tato teorie vidí předsudky vůči skupinám, které k nám přicházejí zvenčí, také jako výsledek biologického instinktu, který člověka nutká chránit jedince, se kterými nás spojují stejné geny. Z této teorie vyplývá, že každý, kdo se nechová stejně jako my, je automaticky zařazen mezi nedůvěryhodné.⁴⁸

---

⁴⁵ Tamtéž, s. 122-113.

⁴⁶ ČERMÁKOVÁ, J, 2000, s. 12.

⁴⁷ HAYESOVÁ, N, 1998, s. 122.

⁴⁸ Tamtéž, s. 122-123.

2.8 Lidské rasy

Organizace UNESCO vydala v polovině 20. let *Deklaraci o rase*, která obyvatele světa rozlišuje do tří velkých skupin. Jedná se o skupinu kavkazskou neboli bílou, mongolskou a negroidní.⁴⁹

Rozdělením ras se dnes zabývá antropologie, která tento pojem přebrala z biologie. Původ slova rasa je z arabštiny a znamená hlava nebo počátek. Pojem lidská rasa je nejčastěji spojován s nějakou lidskou skupinou, která má stejné či podobné charakteristické znaky. Všichni lidé žijící na této zemi mají určité znaky, základní znaky mají ale všichni stejné.⁵⁰

Roztřídit lidské rasy neboli plemena se snažili lidé již od starověku. Avšak až v 17. století došlo k vědeckým výzkumům týkajících se lidských ras. Francouzský antropolog Françoise Bernier je považován za prvního člověka, který v roce 1684 rozdělil obyvatele zeměkoule na čtyři skupiny. Až do konce 20. století byla lidská plemena rozlišována na tři nebo čtyři velké skupiny a několik menších podskupin. Mezi tři největší lidské rasy patří rasa europoidní, mongoloidní, negroidní. Tyto tři hlavní skupiny mají společné znaky, jako je například tvar lebky a postavy. Největší rasou je rasa mongoloidní, která tvoří přibližně 50 procent veškerého lidstva, na druhém místě je rasa europoidní, do které spadá asi 20 procent obyvatel světa a třetí největší rasou je rasa negroidní, s méně jak 20 procenty světové populace. 10 procent zbylého obyvatelstva tvoří malé rasy, které se nachází po celém světě.⁵¹

V současné moderní době je nutné položit si otázku, zda vůbec lidské rasy existují. Podle Josefa Wolfa odpověď na tuto otázku je ano, lidské rasy jsou reálné, rozdělení lidských ras není pouze myšlenkou určitých lidí, kteří jsou rasisticky orientováni. Obyvatelé planety Země jsou všichni stejného druhu, všichni jsme *Homo sapiens*, člověk rozumný současný. Přibližně před padesáti tisíci lety začaly vznikat odlišné rasy, jež se každá z nich vyvinula v jiném klimatickém a zeměpisném prostředí. V současnosti již není pravděpodobné, že by došlo ke vzniku nové rasy nebo k tomu, že by se již existující rasa změnila. Aby vznikl nový druh rasy, muselo by dojít k velmi výrazné změně životních a přírodních podmínek.⁵²

⁴⁹ DEMJANČUK, N, 2005, s. 57.

⁵⁰ ŠIŠKOVÁ, T, 2008, s. 44.

⁵¹ WOLF, J, 2000, s. 59.

⁵² Tamtéž, s. 52-55.

„Lidské rasy jsou prostě výsledkem nejen biologických, ale i historických zákonitostí, zatímco zvířecí rasy či plemena jsou jen proměnlivé biotypy jako výsledky genetických a biologických poměrů, korelací a biologických podmínek na Zemi.“⁵³

Antropologové, kteří se domnívají, že lidské rasy existují, tvrdí, že tyto rasy jsou výsledkem velké proměnlivosti v lidské společnosti. Naopak odpůrci existence lidských ras tvrdí, že třídění lidí je zdrojem pro vznik předsudků a diskriminace.⁵⁴

S opačným názorem na tuto problematiku se setkáváme u Anthonyho Giddense, který je zastáncem teorie, že uznávání lidských ras je základem xenofobie a rasismu. Tento britský sociolog věří, že lidské rasy nejsou reálné, existuje pouze rozsáhlá řada fyzických variací. Český antropolog Jan Beneš je také zastáncem této myšlenky a tvrdí, že dělení lidstva na rasy je dnes pouze přežitek.⁵⁵

V dřívějších dobách se často zaměňoval pojem národ a rasa. Rozdíl mezi těmito dvěma pojmy je ten, že národ může být složen z různých ras, které se podílejí na jeho složení, ale národ nikdy nemůže být chápán jako čistá rasa. S touto myšlenkou národu jako čisté rasy přišel například Adolf Hitler.⁵⁶

2.8.1 Pojem rasa a filozofie

Švéd Karel Linné použil pojem rasa při svém pokusu, ve kterém se snažil rozdělit lidstvo na základě dědičných znaků. Pojem rasa se v moderním slova smyslu prvně objevil v oblasti biologie v 18. století. Biologie 18. století zničila a vyvrátila řadu představ a teorií, které byly již od antiky přejímány a všeobecně uznávány. Tato doba dala vzniknout také myšlenkám a úvahám o nadřazenosti jedněch lidských ras nad podřadnějšími, méněcennými rasami. Problematika rasy se v 18. století rozšířila do všech odvětví, nevyjímaje filozofie.⁵⁷

Při hledání kořenů rasismu je vždy podle knihy Milana Salajky *Rasy a rasismus ve světě* shledáván jeden fakt – Evropané byli díky egocentrismu bráni jako nejvyšší forma lidství. Byli pokládáni za populaci, která je v normě, a ostatní jsou pouze odchylkou.⁵⁸

---

⁵³ Tamtéž, s. 55.

⁵⁴ KRYL, M, 2011, s. 19.

⁵⁵ KRYL, M, 2011, s. 18.

⁵⁶ WOLF, J, 2000, s. 55.

⁵⁷ SALAJKA, M, 1967, s. 8.

⁵⁸ Tamtéž, s. 9.

Johann Gottlieb Fichte se domníval, že obyvatelstvo světa dospělo do stavu anarchie, ze kterého mu může pomoci pouze kulturní národ. Tento kulturní národ pro něj představovali Němci, jež jsou pro lidstvo nadějí, jelikož si jako jediní dokázali zachovat svůj prajazyk, vlastenectví a jiné vlastnosti, které z nich dělají spasitele světa. Jiný německý filozof Friedrich Nietzsche věřil v myšlenku, že pokroku jsou schopni pouze mocné rasy, které za účelem progresu musejí zotročit podřadnější a slabší rasy. Otroctví a poddanství je podle něj podstatou kultury. V době jeho života ve světě dochází ke kolonizaci Číny, Japonska, Indočíny a také Afriky. Podobnou problematikou, jakou se zabývali výše zmínění němečtí filozofové, se zabíral také Herbert Spencer. Popsal procesy přirozeného výběru ve společnosti. Podle Spencera se lidstvo zdokonaluje pomocí přežívání těch nejsilnějších a naopak umírání slabých. Samotnému pokroku a zdokonalení lidstva brání mravnost.⁵⁹

Výše zmínění filozofové si nekladli za cíl vytvořit rasovou teorii. Tu začal budovat již zmíněný Arthur de Gobineau ve své knize *Esej o nerovnosti*. Toto literární dílo je věnováno myšlence, že jedinou čistou rasou je rasa severogermánská a v důsledku jejího míšení došlo k celkovému úpadku světa.⁶⁰

V Británii narozený germanofil Houston Stewart Chamberlaine, byl obhájce rasové a kulturní nadřazenosti a jeho kniha *Základy devatenáctého století* značně ovlivnila německé nacionalistické myšlení a zejména Adolfa Hitlera.⁶¹

Do té doby, dokud pojem rasa spadal pouze do vědeckého bádání, představoval přínos. Překročil ale hranice vědy a stal se podkladem pro vznik rasové ideologie. Rasová ideologie podává zkreslené poznání skutečnosti, vychází z ní násilí, diskriminace a může vrcholit genocidou.⁶²

2.8.2 Rozdělení lidských ras

I přesto, že dnes neexistuje shoda, zda jsou lidské rasy reálné či ne, podám v níže uvedených řádcích základní informace o třech velkých rasách, které jsou odvozovány z tří geografických a klimatických pásem.

---

⁵⁹ Tamtéž, s. 10 -11.

⁶⁰ Tamtéž, s. 11.

⁶¹ BRITANNICA.COM: Houston Stewart Chamberlain. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/104926/Houston-Stewart-Chamberlain> 11.3.2014

⁶² Tamtéž, s. 11.

2.8.2.1 *Europoidní rasa*

Tato rasa je známá také pod názvem euroasijská. Europoidní rasa je rozprostřena na Indickém poloostrově, v severní Africe, na Arabském poloostrově, v Přední Asii a také v Evropě. Charakteristické znaky jsou proměnlivý tvar lebky a výška postavy, málo vystupující lící kosti, výrazný nos, barva pleti se nachází v rozhraní od světlé až po tmavě hnědou. V Evropě jsou rozděleny evropské typy do čtyř skupin. Dělí se na alpský, baltický, dinárský a nordický typ.⁶³

2.8.2.2 *Mongoloidní rasa*

Také nazývána žlutohnědá či asijsko-americká, z důvodu, že jejími členy jsou také Indiáni. Mongoloidní rasa se dělí do tří podskupin: severní asijská, jižní a americká rasa. Typickými tělesnými znaky jsou světlá pleť, výška postavy je střední, poznávacím znamením jsou pevné, husté a tmavé vlasy. Mongoloidní rasa obývá převážně asijský světadíl.⁶⁴

2.8.2.3 *Negroidní rasa*

Příslušníci této rasy mají nejtmaší pleť, proto také bývají označováni za rasu černou nebo rovníkovou. Tento typ rasy je rozdělen na dva typy, které se od sebe liší dobou, ve které vznikly. Starší skupinou jsou členové typu staročernošského, který je menší postavy a má světlejší pleť. Nachází se v oblasti jižní a střední Afriky. Patří mezi ně například Pygmejové, jež jsou nejmenšími lidmi na světě. Druhým typem této rasy je typ mladočernošský. Fyzické rysy jsou střední postava, husté, kudrnaté vlasy, tmavá pleť, široký nos a rty. Výrazným jevem, který tyto dva typy rozlišuje, je hlavně jazyk a kultura.⁶⁵

V dnešní době se většina antropologů, sociologů a jiných odborníků snaží omezovat vůči rasovému třídění. Rasových klasifikací existuje více, mezi známější patří například Denikerova klasifikace europoidní rasy, která je rozdělena na deset antropologických typů, kde za hlavní typy byly brány nordický, baltický, alpský, dinárský a mediteránský. Ke všem existujícím rasovým klasifikacím existuje mnoho výhrad. Pokusům o třídění ras zajisté nepomáhá fakt, že dochází k míšení ras a tím dochází k mazání rozdílů mezi těmito rasami.⁶⁶

---

⁶³ WOLF, J, 2000, s. 63-65.

⁶⁴ Tamtéž, s. 61.

⁶⁵ Tamtéž, s. 59-61.

⁶⁶ KRYL, M, 2011, s. 15-17.

2.8.3 Míšení lidských ras

Při směřování lidských ras dochází k rasovým problémům. Kladem míšení lidských ras je, že vede k posilování zdraví jak tělesného, tak duševního a míšení také pomáhá zlepšovat genetický fond lidstva jako druhu. K velkému míšení ras dochází převážně v severní Americe a také v jihovýchodní Asii. Toto míšení může mít za výsledek, že za několik tisíc let již nebudou mezi třemi největšími rasami viděny žádné mezery, což by vedlo ke konci diferenciaci ras. Ke vzniku nových ras by muselo ve světě dojít k radikálním změnám životních a přírodních podmínek.⁶⁷

Míšením lidských ras vznikají pojmy jako je mulat či míšenec a později vede k otázce o rasové čistotě těchto mulatů či míšenců. Rasovou nečistotou se obhajoval Hitler při vyhlazování židovského obyvatelstva. Myšlenka rasové čistoty je založena na faktu, že majority mají obavy ze sociálních změn, které povedou k poklesu jejich životní úrovně. V tomto případě se již nejedná o klasický rasismus, ale jde o druh rasismu, který lze nazvat etnickým nebo kulturním diferencialismem, jehož hlavním cílem je chránit rasovou čistotu a identitu. Zastánci této teorie nepovažují svoji rasu za nadřazenou, podle nich má každá rasa svoji identitu a míchání ras způsobuje ztrátu identity.⁶⁸

První forma míšení se nazývá asimilace. Asimilace v praxi znamená, že se menšinové obyvatelstvo začlení do většinové části populace. Po postupné asimilaci nastává amalgamace, která se projevuje pozvolným zanikáním jednotlivých znaků.⁶⁹

Problematika ras a jejich diferenciaci je velmi obtížná a dnes ještě nesjednocená. Pokud ale lidské rasy existují, je nezbytné poznamenat, že všechny lidské rasy jsou si rovny a všechny mají stejný původ.⁷⁰

2.9 Národnostní menšiny v České republice

Národnostní menšiny jsou součástí téměř každého národa. Jedná se o skupiny jedinců, kteří mají jinou etnicitu, než početnější obyvatelstvo dané země. Menšiny představují minoritní skupinu, která se liší určitými znaky, jako je například jazyk či kultura. Menšiny

---

⁶⁷ WOLF, J, 2000, s. 54-55.

⁶⁸ MACHALOVÁ, T, 2001, s. 118-119.

⁶⁹ KRYL, M. 2011, s. 17-18.

⁷⁰ WOLF, J, 2000, s. 57.

jsou charakteristické svojí pospolitostí, často je velká snaha o zachování jejich vlastních tradic či náboženství. Česká republika je se svými čtrnácti národnostními menšinami velmi heterogenní zemí.⁷¹

Podle knihy *Menšiny a Migranti v České republice* žilo v roce 2000 ve světě přibližně 150 milionů občanů, kteří bydleli mimo svojí rodnou zemi. Jedna polovina těchto migrantů žije v rozvojových zemích a druhá se usadila v zemích rozvinutých. Tento počet rychle stoupá, jelikož každý rok přibudou 2-4 miliony nových migrantů. Mezi těmito migranty se nachází přibližně 30 milionů lidí, kteří byli nuceně vysídleni či se jedná o uprchlíky. Jedním z hlavních důvodů migrace je, že bohaté země, jako jsou západní země Evropy a USA, lákají obyvatele chudších zemí z hlediska pracovního.⁷²

Úřad vlády vydal *Zprávu o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2012*, ve které se mimo jiné věnuje sčítání lidu v roce 2011 a jednotlivým národnostním menšinám žijícím v naší republice. Do roku 2013 bylo v České republice uznáváno Radou vlády pro národnostní menšiny 12 menšin. Těmito národnostními menšinami jsou: Bulharská, Chorvatská, Maďarská, Německá, Polská, Romská, Rusínská, Ruská, Řecká, Slovenská, Srbská a Ukrajinská. Podle výsledků sčítání lidu v roce 2011 je nejpočetnější národnostní menšinou České republiky menšina slovenská, následuje ukrajinská menšina a na třetím místě je menšina polská.⁷³

V roce 2013 došlo k rozšíření Rady vlády pro národnostní menšiny. Ke dvanácti oficiálním menšinám přibyla národnostní menšina vietnamská a běloruská.⁷⁴

„Existence národnostní menšiny je objektivní fakt, který zaručuje Listina základních práv a svobod a Zákon o právech příslušníků národnostních menšin každé skupině odlišných obyvatel, kteří projeví vůli být za národnostní menšinu považováni. O zastoupení v Radě tak může požádat každá menšina, která splní podmínky zákona o právech příslušníků

---

⁷¹ WOLF, J, 2000, s. 104.

⁷² ŠIŠKOVÁ, T, 2000, s. 18-19.

⁷³ ÚŘAD VLÁDY ČR, 2012, s. 9-16. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rmm/dokumenty/dokumenty-rady/zprava_2012_tiskarna.pdf 22.3.2014.

⁷⁴ Tamtéž, 22.3.2014.

*národnostních menšin. Díky členství v Radě coby poradním orgánu vlády, se daná menšina může podílet například na formování státních politik, které se týkají národnostních menšin.*⁷⁵

2.9.1 Přehled národnostních menšin v České republice

Stručné informace o národnostních menšinách žijících v České republice byly čerpány z knihy od Tatiany Šiškové *Výchova k toleranci a proti rasismu* (s. 98 – 122).

2.9.1.1 *Bulharská menšina*

Bulharové v naší republice žijí přibližně od druhé poloviny devatenáctého století. Dříve byli Bulhaři českým obyvatelstvem vnímáni převážně jako zahradníci a prodejci zeleniny a ovoce. Při sčítání lidu v roce 2001 se k této národnostní menšině přihlásilo 4 363 členů. Velký počet z nich žije v Praze, Brně a Ostravě. Očekává se, že toto číslo bude narůstat, jelikož k nám proudí nové vlny přistěhovalců, kteří zde žádají o pracovní místa. Bulhaři se snaží ve veřejném životě užívat českého jazyka, svým rodným hovoří často v soukromí. V České republice je vydávána řada bulharských časopisů, je zde řada organizací podporujících bulharskou národnost a jejich kulturu, nejpočetnější je Bulharský kulturně osvětový klub a také v Čechách vznikla Bulharská základní škola a gymnázium pro bulharské děti.

2.9.1.2 *Chorvatská menšina*

Již od první poloviny šestnáctého století začali na naše území přicházet předkové dnešních Chorvatů. Podle historiků a pramenů zde Chorvaté osídlili řadu obcí nacházejících se na jižní Moravě. Původní Chorvaté zde žili s českým obyvatelstvem, ale i přesto se jim podařilo zachovat si svůj mateřský jazyk, kterým je čakavština. Sčítání lidu v roce 2001 se ukázalo, že v České republice žije 1 585 občanů a toto obyvatelstvo se nejvíce nachází v Karlových Varech, Brně a Praze. Chorvatská menšina každý rok slaví Den chorvatské kultury, nevydává vlastní tiskoviny, z Rakouska je k nám dodáván časopis *Hrvatské novine*. V oblasti vzdělávání je situace nedostatečná, avšak chorvatštinu lze na českých vysokých školách studovat.

⁷⁵ ÚŘAD VLÁDY ČR, 2013, nestránkováno. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zmocnenec-vlady-pro-lidska-prava/aktuality/tiskova-zprava-rada-vlady-pro-narodnostni-mensiny-se-rozsiri-o-zastupce-beloruske-a-vietnamske-mensiny-108403/> 22.3.2014.

2.9.1.3 *Maďarská menšina*

Tato menšina patří k těm, které k nám začali migrovat v pozdějších letech, přesněji migrace probíhá od roku 1918, ale již v letech 1921 obývalo české území 7 049 maďarských přistěhovalců. V roce 2001 se k této menšině přihlásilo 14 672 osob. V Praze existuje Svaz Maďarů, kultura a kulturní život této skupiny je velmi rozšířený, konají se folklorní, osvětové a jazykové vzdělávací činnosti. Maďarští obyvatelé často používají maďarštinu jak v soukromí, tak i na veřejnosti. Svaz Maďarů vydává časopis, který vychází po celé republice, avšak nemají své vlastní školství. V České republice působí Maďarská reformovaná církev a také je zde pro katolíky pravidelná bohoslužba.

2.9.1.4 *Německá menšina*

V době vzniku Československé republiky v roce 1918 se k německé příslušnosti hlásila poměrně rozsáhlá skupina obyvatel, při sčítání lidu v roce 1921 německé obyvatelstvo tvořilo 40 procent. Poté byli Němci v letech 1945 - 1947 vysídleni. Nová etapa národnostní menšiny na území České republiky počala až po roce 1989 a nyní tato národnostní menšina tvoří 39 106 občanů, kteří se usídlili většinou v příhraničí. Při styku s veřejností příslušníci německé menšiny využívají češtinu, v soukromí hovoří převážně německým jazykem. I německému obyvatelstvu žijícímu v Čechách vychází pravidelně tiskoviny, najdeme zde i německé školy a vzdělávací centra.

2.9.1.5 *Polská menšina*

V okolí Frýdek – Místek žije velká populace Poláků, kde jsou považováni za autochtonní obyvatelstvo. K polské menšině se v roce 2001 přihlásilo 51 968 obyvatel. Tito občané naší země mají velkou síť spolkových a občanských organizací a také se pyšní rozsáhlou kulturní činností. Poláci z těšínského Slezska v běžném životě hovoří svým nářečím. Polské školství je rozšířeno převážně v okolí těšínského Slezska, kde je kladen důraz na výuku v mateřském jazyce a rozvoj kulturních tradic.

2.9.1.6 *Rusínská menšina*

Tato národnostní menšina patří k těm méně početnějším u nás, při sčítání lidu se k ní přihlásilo pouze 1 109 lidí. K rusínské národnosti je u nás možnost přihlásit se až od roku 1989 a nejvíce jsou rozprostřeni na území Prahy a také na Moravě. Rusíni mají snahu o zachování svého mateřského jazyka, díky kterému dochází k udržování identity, ale většina z nich se snaží mluvit rusínsky pouze v soukromém životě. Pro rusínské obyvatelstvo je

vydáván časopis *Podkarpatksá Rus*, ale samotný menšinový vzdělávací program zatím nevznikl.

2.9.1.7 Ruská menšina

Do roku 1991 byly informace o této menšině spojovány s údaji o ukrajinské menšině. Ruské obyvatelstvo k nám proudilo ve vlnách od roku 1918 a dnes žije v České republice mnoho ruských skupin, které mají ale jisté odlišnosti. Ruská menšina, která podle sčítání lidu v roce 2001, vyvíjí intenzivní kulturní a společenský život, jsou pořádány koncerty, společenské večery, jsou vydávány časopisy, například *Ruské slovo*. Ruskému jazyku se Rusové snaží na veřejnosti vyhýbat a raději volí jazyk český. Tato menšina má i několik středních a vysokých škol, ruštinu lze studovat i na několika vysokých školách, například v Plzni.

2.9.1.8 Řecká menšina

Část řeckého obyvatelstva k nám přišla v důsledku občanské války v období 1946 – 1949. V roce 2001 se k této menšině přihlásilo 3 219 osob, kteří zde založili řadu organizací a sdružení, každý čtvrt rok vychází časopis v řečtině *Kalimera* a vzdělání probíhá pouze v řeckých obcích. Příslušníci řecké menšiny na veřejnosti mluví češtinou, v soukromí záleží na jedincích.

2.9.1.9 Slovenská menšina

Od roku 1993, kdy zaniklo Československo, jsou Slováci žijící na našem území bráni jako národnostní menšina. Součástí skladby populace jsou Slováci již od roku 1918. V první polovině devatenáctého století představovali Slováci 45 000 obyvatel, o šedesát let později se jejich počet zvýšil na 314 877 a rok 2001 zaznamenal číslo 193 190 a nejvíce se jich nachází v Ústeckém a Moravskoslezském kraji. Vznikly zde organizace a sdružení, slovenská menšina se podílí na třech časopisech, které pravidelně vycházejí, jedním z nich jsou *Slovenské dotyky*. Jelikož je slovenský jazyk podobný našemu českému jazyku, je běžně používán jak v soukromém i veřejném prostředí. Školství slovenské menšiny u nás není rozvinuto, avšak studenti, kteří projeví zájem studovat na našich českých školách, mají tu výsadu, že při studiu mohou používat svůj rodný jazyk.

2.9.1.10 Srbská menšina

Předchůdci dnešní srbské menšiny, kteří zde zakládali studentské spolky, u nás zakotvili již na konci devatenáctého století. V roce 2001 tato národnostní menšina tvořila

1 801 osob, jejich kulturní život je méně rozvinutý, existuje Srbské sdružení sv. Sáva, je vydáván časopis *Srbské slovo* a srbské národnostní vzdělávání není rozvinuto vůbec. Na veřejnosti se Srbové dorozumívají pomocí určitých znalostí češtiny, v soukromí používají svůj rodný jazyk.

2.9.1.11 Ukrajinská menšina

Ukrajinci se na naše území dostali v období mezi koncem 19. století a začátkem století 20tého. Větší množství ukrajinského obyvatelstva z naší země migrovalo v padesátých letech dvacátého století, kdy utíkali před Rudou armádou. K roku 2001 u nás žilo 22 112 ukrajinských přistěhovalců, kteří se nejvíce objevují v Karlovarském kraji a v okolí Prahy a Děčína. Ukrajinská menšina u nás založila organizace, jako je například Ukrajinská iniciativa v ČR, je vydáván časopis *Porohy* a mimo jiné si Ukrajinci zachovávají svůj mateřský jazyk, kterým mluví v soukromém životě. Ukrajinské menšinové školství u nás není.

Další odstavce této diplomové práce se zaměří na dvě národnostní menšiny v České republice, na Vietnamce a Romy. Vietnamské a romské děti patří k nejčastějším návštěvníkům základních škol u nás, proto je jim věnován větší prostor než ostatním národnostním menšinám.

2.9.2 Vietnamci v České republice

Vietnamci k nám začali přijíždět již v době Československa v padesátých letech 20. století, kdy došlo mezi naší zemí a Vietnamskou demokratickou republikou k navázání diplomatických vztahů. Vietnam tou dobou prožíval těžké období, které bylo způsobeno jak válkou, tak ekonomickou, zdravotní a vzdělávací krizí. Vietnam poskytoval svým občanům možnost vzdělávání se v zahraničí. Právě z toho důvodu k nám začali přijíždět studenti průmyslových škol a také studenti škol vysokých. Přijímání zahraničních studentů bylo omezeno kvótami, které umožňovaly přijmout 20-50 studentů ročně. Roku 1956 tyto dva státy mezi sebou podepsaly dohodu o vědecko-technické spolupráci, jejímž účelem byla podpora průmyslu a také rozvoj hospodářských vztahů. Díky této dohodě k nám migrovali vietnamští praktikanti a učňové a postupně se zvýšil počet přijímaných. V roce 1981 žilo v Československu okolo 30 tisíc vietnamských občanů. Česko-slovenský politický převrat roku 1988 přerušil mezinárodní vazby s Vietnamem, což vedlo k uzavření cesty na dobře se rozvíjející vietnamský trh. Od devadesátých let se důvod příchodu Vietnamců do naší země

změnil. Většina nově příchozích se zde žíví obchodní činností. Spolu s přistěhováním se do České republiky sebou přivážejí i rodiny.⁷⁶

2.9.2.1 *Soužití Vietnamců a Čechů*

Pro Vietnamskou společnost je typická jejich uzavřenost vůči okolnímu světu. Tato uzavřenost pramení hned z několika důvodů, jedním z nich je rozdílná kultura. Druhým důvodem je jazyková bariéra, která brání vietnamskému obyvatelstvu k lepšímu sblížení a poznání českých občanů. Jak jazyková bariéra, tak jiná kultura přispívá k oddělování života Čechů a Vietnamců. Oddělení těchto dvou národů příliš nepomáhá v oblasti předsudků. Společné sblížení by je pomohlo postupně odstraňovat. Příkladem předsudku vůči vietnamským občanům je, že k nám přijíždějí nemocní a zdravotně postižení a jsou nositeli chorob.⁷⁷

K uzavřenosti se přidává další faktor omezující zlepšení vztahů. Jde o takzvaný institut zástupce. Vždy po příjezdu vietnamských občanů se jich ujímá tlumočník, který zajišťuje veškerou komunikaci s úřady a jinými orgány. Nedochází tedy k přímé interakci.⁷⁸

2.9.2.2 *Vietnamci a vzdělání*

Poté, co skončila druhá světová válka, byla ve Vietnamu snaha odstranit negramotnost. Situace ale byla nevyhovující, byl nedostatek psacích potřeb či učebních pomůcek. Učitel byl nositel vzdělání a celá společnost k němu chovala úctu. Tato úcta k učitelům a ke vzdělaným vietnamskému lidu přetrvala až dodnes.⁷⁹

Právě tato úcta vede k vyšší motivaci vietnamských dětí k učení než je tomu u dětí českých. Motivace se vzdělávat vychází z vietnamské tradice. Vietnamská kultura neboli konfuciánská kultura učí své občany úctě k rodičům a učitelům. Vztah k vzdělání a také zmíněná nedostupnost vzdělání, to jsou dva faktory, které vedou vietnamské rodiče k tomu, aby svým dětem zajistili určité studium. Vietnamské dítě při studiu musí překonat jazykovou bariéru, na které ale pracují.⁸⁰

Pro vietnamskou menšinu není Česká republika nějak výrazně xenofobní, ale i tak se vietnamské děti setkávají s rasismem a xenofobií. Rasistické chování vůči vietnamským

⁷⁶ ŠIŠKOVÁ, T, 2001, s. 103-104.

⁷⁷ TAMTÉŽ, s. 103-105.

⁷⁸ Tamtéž, s. 105.

⁷⁹ ŠIŠKOVÁ, T, 2008, s. 144.

⁸⁰ ČERNÍK, J, 2007, s. 158-159.

dětem není tak časté a výrazné jako u romských dětí. Existují předsudky vůči Vietnamcům, ale vzájemné předsudky panují na obou stranách.⁸¹

2.9.3 Romové v České republice

Romové žijící dnes v České republice imigrovali ze Slovenska mezi lety 1945-1993. Příchod Romů lze rozdělit na tři etapy. První vlna přistěhovalců přišla brzy po skončení války. Tito přistěhovalci sebou vzali i rodiny, dnes jsou považováni za starousedlíky a v městech, kde se usadili, žijí většinou spořádaně a bez větších problémů. Většina z nich si zachovala svoje tradice i svůj rodný jazyk. Druhá etapa stěhování se odehrála v padesátých a šedesátých letech 20. století, kdy docházelo k nabírání nových pracovních sil na stavby a do těžkého průmyslu. U druhé skupiny přistěhovalců se očekávalo, že poté, co si vydělají určité finance, se přestěhují zpátky na Slovensko. Opak je pravdou, většina z nich v Čechách zůstala a založila zde rodiny. Tyto rodiny pocházely z různých míst a na své tradice, zvyky a jazyk postupně zapomněli. I přes jejich snahu přizpůsobit se mají dnes v naší společnosti problémy. Poslední příliv Romů byl v roce 1965, kdy začalo platit usnesení o likvidaci romských osad. Tito Romové byli vystěhováni pod nátlakem a jejich stěhování do nových měst pro ně bylo často šokující, jelikož se ocitli v místech, kde žádní Romové nežili. Právě rozdělení Romů do různých míst vede k zániku jejich tradic a jejich jazyka. U těchto Romů se s problémy setkáváme nejčastěji, naše společnost je pro ně nekamarádká a odmítá je přijmout mezi sebe. To je důvod, proč většina z nich od roku 1990 emigruje do západních zemí, kde se pokoušejí najít lepší život.⁸²

2.9.3.1 *Soužití Romů a Čechů*

Jak již bylo zmíněno, česká společnost má s romskou společností určité nesrovnalosti a konflikty. Českým obyvatelům vadí jejich nevzdělanost, lenost, kriminalita, prostituce, nízká míra pracovitosti. Naopak Romové si často u Čechů stěžují na nadřazené chování vůči nim, xenofobii a také rasismus. Romové a Češi spolu žijí mnoho let a i přes to, že Romové se podíleli na výstavbě železnic nebo telekomunikačních sítí, jsou českou společností stále vnímáni pouze jako přistěhovalci, kteří využívají sociální dávky. Tento český postoj umocňuje Romy v názoru, že česká společnost je nepřátelská. Mezi další negativní aspekty soužití patří například, že svoboda slova umožnila propagaci rasistických a xenofobních názorů a postojů. Tržní hospodářství vyhnalo z trhu občany s nízkou nezaměstnaností, mezi

⁸¹ Tamtéž, s. 159.

⁸² ŠIŠKOVÁ, T, 2001, s. 120-121.

nimiž byli pracující Romové. Společné soužití není ale pouze negativní. V dnešní době je zaznamenáván pozitivní vývoj v oblasti emancipace romské menšiny, která si buduje vlastní občanské uspořádání a stává se zodpovědná za svůj vlastní vývoj. Pozornost se také upíná na romské děti, mnoho českých učitelů projevuje zájem těmto dětem pomoc ve zlepšení jejich školních výsledků. Vznikla řada charitativních organizací a občanských sdružení, která svoji pozornost zaměřila převážně na romské děti a je zde velká snaha zlepšit jejich společenské postavení.⁸³

2.9.3.2 Romové a vzdělání

Romští rodiče ve vzdělání svých dětí vidí spíše nutné zlo a často je jejich vztah a názor na školství a pedagogii záporný, někdy až nepřátelský. I proto je vzdělávání Romů v dnešní době v bodu stagnace a otočka k lepšímu se v nejbližší době neočekává. I mateřské školky jsou romskými dětmi navštěvovány minimálně, důvodem je výše poplatků. Předškolní výchova se tedy odehrává v domácím prostředí, které je často ale nevyhovující, ať už se jedná o špatné podmínky pro bydlení či špatné stravovací návyky. V České republice jsou prováděny testy, které zjišťují, zda jsou děti dostatečně pohotové a zralé jít do školy. Při těchto testech se neberou ohledy na odlišnosti, jak kulturní, tak etnické, což vede k tomu, že většina romských dětí je poslána do zvláštních škol. Mnoho rodičů naopak zvláštní školu pro své děti upřednostňuje, jelikož zde mají jejich děti lepší podmínky, jsou zde ve většině a nároky na ně kladené jsou pro ně přiměřenější. Kdežto na základních školách čekají na romské děti mnohé překážky, které je nutno překonat. Mezi tyto překážky patří jazykové, psychické a sociální překážky. Tyto bariéry stojí za oddělením romských dětí od dětí ostatních. I když se dítě romského původu dostane na základní školu, často bývá později z důvodu horších studijních výsledků přesunuto do zvláštní školy. Očekává se, že zvláštní školy navštěvuje přibližně osmdesát procent romských dětí.⁸⁴

Na základě výzkumů bylo zjištěno, že romské děti oproti ostatním dětem mnohem častěji propadají a není u nich ani neobvyklá dvojka nebo trojka z chování. Často se u romských dětí setkáváme s předčasným ukončením školní docházky. Od nedokončeného oboru a nedostačujícího vzdělání se odvíjí jejich budoucnost. Při výběru zaměstnání mají

---

⁸³ Tamtéž, s. 123-124.

⁸⁴ NEČAS, C, 2002, s. 111-112.

omezené možnosti. Pokud již Rom práci získá, nastávají problémy s konkurencí, což může vést k dlouhodobé nezaměstnanosti.⁸⁵

Dokončení základní školy, mnohem častěji spíše zvláštní školy, znamená pro většinu romských dětí konec studijních let. Někteří z nich dále studují učební obor, jiní jdou rovnou na podporu. I z těch mála, kteří nastoupí do oboru je malé procento těch, kteří obor dostudují. Romští studenti na středních a vysokých školách tvoří minimální procento.⁸⁶

Podle autorky knihy *Vzdělávání Romů* Evy Šotolové, stojí za neúspěšností romských dětí fakt, že vyučovací jazyk nezvládají v takové míře, jako ostatní děti.⁸⁷

„Nežádoucí vzdělanostní struktura, nízká kvalifikovanost spolu s nezájmem o práci, špatnou pracovní morálkou, vysokou pracovní nespolehlivostí, malou pracovní vytrvalostí a nepřiměřenými mzdovými požadavky se staly hlavními důvody, které připravily v podmínkách transformující se ekonomiky většinu Romů o jejich zaměstnání.“⁸⁸

2.10 Multikulturní výchova

2.10.1 Vymezení základních pojmů

2.10.1.1 Akulturace a asimilace

Tento pojem označuje sociální proces, ke kterému dochází, pokud si dvě a více kultur vytvoří určité trvalé spojení a vztah. Proces je charakteristický přebíráním a naopak vyčleňováním určitých prvků z jiné kultury. Poté, co dojde k procesu akulturace, přichází ke slovu asimilace, kdy většinou vyspělejší kultura začne převyšovat kulturu méně vyspělou. Spojením těchto dvou sociálních procesů může vzniknout nová kultura. Typickou zemí, ve které právě díky míšení kultur vznikla nová, specifická kultura jsou Spojené státy americké. V minulosti se v USA mísily různé kultury, irská, britská, německá, slovanská nebo italská a další etnika, která se do této země přistěhovala.⁸⁹

⁸⁵ ŠOTOLOVÁ, E, 2000, s. 38-39.

⁸⁶ ŘÍČAN, P, 2001, s. 115.

⁸⁷ ŠOTOLOVA, E, 2000, s. 39.

⁸⁸ NEČAS, C, 2002, s. 112.

⁸⁹ PRŮCHA, J, 2010, s. 49-50.

2.10.1.2 Etnicita

„Etnicita je souhrn kulturních, rasových, jazykových a teritoriálních faktorů, historických osudů a představ o společném původu, formujících etnické vědomí člověka, jeho etnickou identitu.“⁹⁰

2.10.1.3 Etnické vědomí

„Etnické vědomí (etnická identita) je uvědomování si, prociťování sounáležitosti s určitou etnickou skupinou na základě společně sdílených znaků etnicity nebo rodového původu. Je souhrnem názorů na původ, etnický prostor (vlast), historického osudu, postavení, úlohu a povahu vlastního etnika a na jeho místo mezi ostatními etniky.“⁹¹

Pokud se člověk stane identickým, jednoduše to znamená, že se identifikoval, ztotožnil, s určitou skupinou lidí. Spojují je společné myšlenky, nápady, názory. Identita vede k vzájemnému porozumění.⁹²

2.10.1.4 Etnikum

„Skupina lidí, kteří mají stejnou etnicitu a etnickou (národnostní) příslušnost. Pojem širší než národ.“⁹³

2.10.1.5 Kultura

„Kultura je celistvý systém významů, hodnot a společenských norem, kterými se řídí členové dané společnosti a které prostřednictvím socializace předávají dalším generacím.“⁹⁴

2.10.1.6 Kulturní vzorec

„Kulturní vzorce (standardy) jsou způsoby chování, hodnot a norem, komunikačních zvyklostí, které jsou charakteristické pro určité etnikum nebo kulturu určité země. Jsou generačně předávány a udržují se trvale v historickém vývoji.“⁹⁵

Kulturním vzorcům a kultuře jako takové se věnuje kniha *Kulturní vzorce* od Ruth Benedictové, která ve své knize například uvádí údaj, že kultura se nepředává pomocí genetiky. Benedictová tento fakt dokazuje na příkladu, kdy je dítě pocházející z orientální země adoptováno rodiči jiné kultury a také rasy, například do rodiny mluvící anglicky. Dítě se

⁹⁰ PRŮCHA, J, 2011, s. 24.

⁹¹ Tamtéž, s. 24.

⁹² KRAUS, B, 2001, s. 55.

⁹³ ENCYKLOPÉDIE, DIDEROT, 1999, s. 394.

⁹⁴ PRŮCHA, J, 2010, s. 46.

⁹⁵ PRŮCHA, J, 2011, s. 36.

postupem času naučí plně ovládat jazyk svých adoptivních rodičů a posléze se zcela začlení do svého okolí a osvojí si také kulturní vzorce, které jsou pro danou kulturu specifické.⁹⁶

2.10.1.7 Multikulturalita

Pojem multikulturalita je obtížně definovatelný pojem. Multikulturalita v sobě nese víru, která věří ve společné soužití lidí s různými kořeny. Tito lidé se v rámci svého soužití učí porozumět druhým, vzájemně spolu komunikují a tato pluralitní společnost funguje i přes rozdílný jazyk, rod, věk či pohlaví.⁹⁷

2.10.1.8 Multikulturní výchova

„Multikulturní (interkulturní) výchova je edukační činnost zaměřená na to, aby učila lidi z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat. Provádí se na základě různých programů ve školách a v mimoškolních zařízeních, v osvětových akcích, v reklamních kampaních, v politických opatřeních. Jsou s ní spojovány velké naděje, i značné finanční prostředky, ale její skutečný efekt není spolehlivě prokázán.“⁹⁸

2.10.1.9 Národ

„Historicky vzniklá pospolitost lidí, která se zformovala na základě podmínek rázu objektivního (společné území, jazyková jednotota, jednotný trh apod.) i rázu subjektivního nebo duchovního (společné tradice a dějiny, vědomé sdílení politického osudu apod.). Ve skutečnosti pro vymezení národa neexistují žádná pevná jednotná kritéria, rozhodující je akt vůle určité pospolitosti být národem a svobodné rozhodnutí jednotlivce přihlásit se k určitému národu a sdílet jeho osud.“⁹⁹

2.10.1.10 Národnost

„Národnost je nejčastěji chápána jako příslušnost jednotlivce k určitému národu nebo etniku.“¹⁰⁰

2.10.1.11 Národnostní menšina

V definici národnostní menšiny se mnohé země liší, Česká republika národnostní menšinu definuje zákonem takto: *„Národnostní menšina je společenství občanů České republiky*

⁹⁶ BENEDICTOVÁ, R, 1991, s. 25.

⁹⁷ SEKOT, A, 2004, s. 147.

⁹⁸ PRŮCHA, J, 2011, s. 15.

⁹⁹ ENCYKLOPÉDIE, DIDEROT, 1999, s. 297.

¹⁰⁰ PRŮCHA, J, 2010, s. 56.

*žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početnou menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury.*¹⁰¹

2.10.2 Disciplína multikulturní výchova

Od roku 1981 je rasismus oficiálně brán jako prvek, který výrazně ovlivňuje žáky. Tuto informaci poskytla vládní zpráva, která se zaobírala otázkou, proč jsou děti pocházející z etnických menšin ve škole neúspěšní a jaké jsou příčiny této neúspěšnosti. Zpráva odhalila rasismus vůči žákům jiné národnosti ze strany učitelů, kriticky byly zhodnoceny učební pomůcky a vedla k rozvoji multikulturní výchovy u nás.¹⁰²

Multikulturní výchova se do Čech dostala z Anglie v roce 1989 a její základní složkou je vzdělávání. Multikulturní výchova je zaměřena na poznávání, porozumění a respektování jiných kultur, etnik a národů. Z tohoto vzájemného poznávání a porozumění poté vychází společné soužití a spolupráce mezi různými kulturami apod. Na multikulturní výchovu lze nahlížet jako na praktickou výchovnou a vyučovací činnost, která je nejčastěji realizována ve škole v rámci občanské výchovy. Do obvyklé školní výuky jsou zařazeny témata týkající se jiných kultur a jiné informace, které žákům poskytují možnost poznat a tím i porozumět jiným národům. Multikulturní výchova se také uskutečňuje v mnoha projektech, na výstavách, festivalech či v publikacích různého charakteru. Samotná teorie multikulturní výchovy je výsledkem několika vědeckých disciplín. Multikulturní výchova využívá poznatků nejen z pedagogiky, ale také z etnologie, interkulturní psychologie, historie či teorie komunikace. Interkulturní výchova také poskytuje půdu pro řadu výzkumů, jako je například výzkum vzniku rasových předsudků. Multikulturní výchova má řadu podpůrných časopisů, center, asociací či jsou na její podporu pořádány různé konference.¹⁰³

Příchod multikulturní výchovy do České republiky znamenal mnoho změn, jako jsou například nové učební osnovy a učebnice a také vznik dokumentů vzdělávací politiky. Jedním z nejdůležitějších dokumentů české vzdělávací politiky je *Národní program rozvoje vzdělání*

¹⁰¹ PRŮCHA, J, 2011, s. 30.

¹⁰² MACHALOVÁ, T, 2001, s. 133.

¹⁰³ PRŮCHA, J, 2011, s. 18-19.

v České republice – *Bílá kniha*, která byla vydána v roce 2001. V obsahu se věnuje obecným cílům vzdělávání, mezi které patří také multikulturní výchova.¹⁰⁴

Mezi nejdůležitější cíle patří:

- „Multikulturní výchova na základě poskytování informací o všech menšinách, zejména romské, židovské a německé, jejich osudech a kultuře, utváří vztahy porozumění a sounáležitosti s nimi.“¹⁰⁵
- „Vychovávat k partnerství, spolupráci a solidaritě znamená usilovat o život bez konfliktů a negativních postojů ve společenství různých národů, jazyků, menšin a kultur, být schopen respektovat i značné odlišnosti mezi lidmi a kulturami dnešního světa.“¹⁰⁶

Pro školství a učitele je mnohem nápomocnější dokument *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání*. V tomto dokumentu je psáno, že multikulturní výchova není vyučovacím předmětem, je pouze tématem, které je součástí povinného základního vzdělání. Téma multikulturní výchovy je zařazeno do 1.a 2. stupně. Je zde také uvedeno, že přínos multikulturní výchovy je v oblasti dovedností a schopností, díky kterým se žáci naučí o jiných etnických a kulturních skupinách žijících mezi námi. Druhý přínos je v oblasti postojů a hodnot, kdy u žáků vytváří toleranci a respektování jiných etnik a kultur.¹⁰⁷

Asi nejzákladnější otázkou, kterou se multikulturní výchova zabývá, je otázka věková, kdy u dětí vznikají negativní postoje vůči občanům jiné rasy nebo etnika. Podle mnoha studií se rasové předsudky formují již od nízkého věku, přibližně od 5 a 6 let. A tyto předsudky nabírají postupem času na intenzitě.¹⁰⁸

2.10.3 Cizinci na českých školách

České školy navštěvují asi 2 procenta dětí, pro něž čeština není jazykem rodným. Většina z nich má minimální slovní zásobu českého jazyka. Rodiče těchto dětí do České republiky přicházejí z mnoha důvodů, někteří žádají o azyl, jiní sem přišli za prací a lepšími životními podmínkami. Velkou skupinu dětí mající jiný rodný jazyk, jsou děti, které spadají

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 20.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 20.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 20.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 21-22.

¹⁰⁸ PRŮCHA, J., 2000, s. 169.

do druhé generace cizinců. Tyto děti se zde již narodily a s českým jazykem nemají větší problémy.¹⁰⁹

Jak již bylo napsáno, důvodů příchodu do České republiky je více. Avšak každý z přistěhovalců se musí vypořádat se stejnými problémy. Nejvýraznějším z těchto problémů je jazyková bariéra, která cizincům brání v běžné komunikaci a také v učení. Je nutné zdůraznit, že v odstranění této bariéry hrají velkou roli původy jazyků. Je logické, že slovansky mluvící děti mají menší problémy s překonáním jazykové bariéry a celkově se náš jazyk učí rychleji. Naopak pro děti pocházející například z Vietnamu je tento problém větší a složitější. Je uváděno, že přibližně po roce lze dosáhnout komunikační úrovně. Pro dosažení akademického stupně je důležité učit se a používat češtinu přibližně pět až sedm let.¹¹⁰

Také etnická a národnostní odlišnost může způsobovat určité problémy. Každé etnikum nebo národ má svoji kulturu, tradice nebo hodnoty. Cizinci často při příchodu do nové, cizí země prožívají takzvaný kulturní šok. Tento šok způsobují právě odlišné hodnoty, jiné chování. Kulturní šok nemine ani děti, u kterých je tento šok častější než u jejich rodičů. Například dospělí vietnamští přistěhovalci často u nás pracují s jinými cizinci nebo dokonce s obyvateli stejné země, například na tržnicích. Děti se naopak s odlišností setkávají hned od začátku ve školách. Menší kulturní šok mohou prožít i české děti při setkání s jinou, pro ně novou kulturou. Právě neznalost odlišných kultur může způsobovat různá nedorozumění. Člověk si musí uvědomit, že naše česká kultura není jedinou kulturou na světě a že je nutné tyto odlišnosti respektovat.¹¹¹

2.10.4 Příklad multikulturní výchovy ze zahraničí – Švýcarsko

Soužití Čechů s jinými etniky se v České republice začalo rozšiřovat až po roce 1989. Jiné země západní Evropy mají díky mohutné migraci s takovýmto soužitím větší zkušenosti. Tyto zkušenosti vedly ke vzniku multikulturní výchovy a jejího využití ve školství.¹¹²

Následující čtyři odstavce jsou čerpány z knihy Jan Průcha, Multikulturní výchova, strana 115 – 125. Pro ukázkou praxe multikulturní výchovy ze zahraničí jsem vybrala Švýcarsko. Švýcarsko má různorodou etnickou stavbu a žije zde mnoho přistěhovalců. Tato

¹⁰⁹ INKLUZIVNÍ ŠKOLA, 2014, nestránkováno. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/kdo-jsou-nove-prichozi/odkud-cizinci-prichazeji> 4.4.2014.

¹¹⁰ INKLUZIVNÍ ŠKOLA, 2014, nestránkováno. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/kdo-jsou-nove-prichozi/zakladni-bariery> 4.4.2014.

¹¹¹ INKLUZIVNÍ ŠKOLA, 2014, nestránkováno. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/kdo-odkud-prichazi-do-cr/sociokulturni-odlisnost> 4.4.2014.

¹¹² PRŮCHA, J, 2011, s. 96.

země je dnes považována za zemi, ve které probíhá prolínání odlišných etnik a kultur. Původními obyvateli Švýcarska byli Keltové, v době vlády Caesara byla řada z nich zromanizována. Současně začaly toto území osidlovat germánské kmeny. Proto dnes ve Švýcarsku žijí 4 státní etnika: Germanošvýcaři, Frankošvýcaři, Italošvýcaři a Rétorománi. Přibližně 20 procent obyvatel tvoří cizinci. Nejpočetnější skupinou cizinců jsou Italové, poté Španělé, Turci a Portugalci. V pozdějších letech přicházeli do země obyvatelé Asie a Afriky. Ve školství je vyučováno všemi čtyřmi ústavně rovnoprávnými jazyky.

Kanton Zurych představuje složitou situaci ve školství. V tomto kantonu tvoří děti cizinců přibližně čtvrtinu všech žáků. Většinou se jedná o děti, které pocházejí z druhé nebo třetí generace přistěhovalců. I přesto ročně do švýcarských škol nastoupí 2 až 3 tisíce nových dětí, jejichž rodiče sem přicházejí například za prací. V tomto kantonu se školství řídí pokyny, které mají danou situaci regulovat. Tyto pokyny zaručují všem dětem školní vzdělání, které je umožněno i dětem s rozdílným jazykem a kulturní příslušností. Kanton Zurych respektuje osobité kultury a tím i jejich způsob života.

Multikulturní výchova je ve Švýcarsku součástí výuky již od mateřské školky. S její výukou se pokračuje i na základní a střední škole. V rámci multikulturní výchovy se žáci učí reagovat v multikulturních situacích, vysvětlují se zvláštnosti kultur a je pěstována tolerance a respekt k odlišným kulturám. V kantonu Zurych jsou akceptovány nejen různé kultury a etnika, ale také odlišná náboženství. Školy s rodiči žáků z jiné země spolupracují, dochází k vzájemné domluvě ohledně integrace žáků. Mezi školou a rodiči existuje určitý partnerský vztah. Pro rodiče cizince jsou k dispozici poradenská centra, kde mohou využít služby školního psychologa a mimo jiné jim je zde nabízen kurz němčiny, což je oficiální jazyk kantonu Zurych. Ve Švýcarsku je velká snaha o zlepšení kvality výuky v multikulturních školách. Tímto cílem se zabývá řada projektů.

I přes vše výše zmíněné se Švýcarsko setkává s určitými problémy. Výzkumy dokazují, že existují rozdíly v úrovni vzdělanosti mezi Švýcary a dětmi z přistěhovaleckých rodin. Dalším problémem je, že ve Švýcarsku roste xenofobie a nepřátelství vůči přistěhovalcům. Situace se ale v nejbližší době nezlepší, jelikož ji komplikuje neustálý příchod nových imigrantů do Švýcarska.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část této diplomové práce je tvořena dotazníky. Dotazník, který jsem pro tuto práci vytvořila, se skládá z jednadvaceti jednoduše položených otázek. Dotazník obsahuje jedenáct uzavřených otázek, pět otevřených a pět polootevřených otázek.

Dotazníky byly rozdány do tří základních škol nacházejících se ve městě Ostrov. Vyplňovateli dotazníků byli žáci druhého stupně, přičemž na každé škole byl dotazník rozdán do jedné třídy zastupující daný ročník. Jedná se tedy o žáky 6., 7., 8. a 9. ročníku. Dotazníkového šetření se tedy zúčastnilo 12 tříd. Každá škola obdržela 100 dotazníků. Použitelných dotazníků z celkového počtu 300 bylo 231 dotazníků.

Při vyhodnocování dotazníků byly dotazníky rozděleny do dvou hodnotících skupin. První skupinu reprezentují dotazníky z šestých a sedmých ročníků. Těchto žáků je 121, přičemž žen bylo 62 a mužů 59. Do druhé skupiny spadá zbytek, tedy dotazníky od žáků osmých a devátých tříd. Tato skupina tvoří 110 dětí, z toho je 56 žen a 54 mužů.

3.1 Cíle dotazníkové šetření

Toto dotazníkové šetření si za cíl klade zjistit tyto tři cíle:

Za prvé: Mají chlapci výraznější sklony k rasismu než dívky?

„Každý, kdo měl co do činění s dětmi, bude vědět, že se děti učí všelijakými způsoby, že pohlaví má odlišné role. Chlapci dostávají jako dárek k narozeninám autíčka a zbraně, holčičky dostávají panenky nebo soupravu na česání. Holčičky jsou oblékány do šatů a je jim vštěpováno, jak krásně vypadají; chlapci jsou oblékáni do džín a jsou chváleni za svou sílu a odvahu.“¹¹³

V dřívějších a jednodušších společnostech bylo typické, že každé pohlaví mělo svou roli. Ženy, které dlouhodobě kojily, se zdržovaly v blízkosti svých obydlí. Muži naopak každý den chodili na lov. Výsledkem tohoto rozdělení rolí se ženy staly více společenské, citlivé. Mužské pohlaví se postupem času stávalo tvrdším a agresivnějším a jeho role se stala ve

---

¹¹³ SINGER, P, 1993, s. 33-34.

společnosti dominantní, jelikož oplývali fyzickou silou a agresivitou. Pozůstatky tohoto rozdělení rolí existují i dodnes.¹¹⁴

Je všeobecně známo, že existují rozdíly mezi mužským a ženským pohlavím, tedy i mezi chlapci a dívkami. Osobně se domnívám, že mužské pohlaví má k projevům rasismu blíže než dívky. Jak zmiňuje Peter Singer, pozůstatky rolí přetrvaly dodnes. Muži jsou chápáni jako silní a většinou agresivnější jedinci, kdežto ženy jsou emotivnější, společenější a empatičtější. Domnívám se, že právě proto jsou dívky tolerantnější, empatičtější a více přátelské k jiným národnostem.

Za druhé: Odkud se žáci šestých až devátých tříd dozvídají a informují o rasismu a tím i o rasových předsudcích?

Je mnoha studií dokázané, že předsudky se u dětí začínají rodit již v předškolním věku, kdy na ně působí převážně rodiče. Dítě předškolního věku, které od malička slýchává například, že Romové jsou špatní a kradou, je tímto názorem ovlivněno a nese si ho s sebou do následujících let. Proto se dnes ve školství klade důraz na multikulturní výchovu, která se naopak snaží tyto rasové předsudky eliminovat. Předchozí řádky mě tedy vedou k myšlence, že mnoho dětí se o rasismus dovídá často od rodičů, kteří jim předávají nejen pozitiva, ale i negativa – rasové předsudky.

Za třetí: Jak děti vnímají jiné národnosti, jejich pozitivní a negativní stránky, a celkově jaký k nim mají vztah.

Rasistické chování není dnes výsadou pouze dospělých osob, naopak se čím dál častěji setkáváme s příklady toho, jak i děti dokážou být rasistické a netolerantní vůči odlišným jedincům. Rasistické incidenty tvoří problematickou oblast v učebnách po celém světě.

Britská rozhlasová a televizní společnost BBC zveřejnila přibližně před dvěma lety studii, která popisuje situaci ohledně rasismu na školách v Británii. Tato studie zaznamenávala rasistické incidenty v letech 2007 až 2011. Celkový počet těchto rasisticky motivovaných událostí byl šokující, vyšplhal se totiž na číslo necelých 88 000.¹¹⁵

Ministerstvo školství vydalo v roce 2011 *Koncepci státní politiky ve vztahu k mladé generaci v České republice do roku 2020*. Tato koncepce se, mimo jiné, zabývá mládeží a

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ FURNESS, H, 2012, nestránkováno. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/education/9286738/88000-racist-incidents-reported-in-schools-study-finds.html> 3.4.2014.

sociálně – patologickými jevy, které se u mládeže značně rozšiřují. Důvodem tohoto rozšíření mohou být špatné vztahy v rodinách, negativní prostředí české společnosti a také současné, pro mládež nevyhovující možnosti, jak trávit volný čas.¹¹⁶

Mezi sociálně – patologické jevy patří také projevy politického extremismu rasismu. Rasismus a rasistické předsudky jsou u současné mládeže namířeny povětšinou k Romům. České děti podstoupily sociologický výzkum, který poukázal na fakt, že tyto děti jsou méně tolerantní ke skupinám, které žijí na okraji společnosti a také k cizincům, kteří do České republiky přicházejí pracovat a žít. Právě netolerance jde ruku v ruce s přibývajícimi rasovými útoky.¹¹⁷

Praktická část diplomové práce je zaměřena ve větší míře hlavně na Romy a Vietnamce. Odhaduji, že vietnamské etnikum dopadne v hromadném srovnávání lépe než etnikum romské. S romskou menšinou má v České republice řada lidí problémy, naopak k vietnamské menšině je české obyvatelstvo, tedy i děti a mládež, tolerantnější a sdílí o ní pozitivnější myšlení, než u menšiny romské.

Ohledně ostatních národnostních menšin předpokládám, že dotazovaní k nim mají většinou neutrální nebo spíše kladný vztah.

3.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Otázka 1 až 3 se žáků informovala o pohlaví, věku a ročníku, který navštěvují. Proto se na samotný rozbor otázek zaměřím až od otázky číslo čtyři.

Otázka číslo 4: Národnost

Jelikož dotazník byl rozdán v České republice, očekávala jsem, že nejčastější odpovědí na tuto otázku bude národnost česká.

Tuto odpověď zvolilo celkem z obou skupin 148 dětí – 81 dívek a 67 chlapců. Dále mezi žáky navštěvující základní školy v Ostrově patří děti těchto národností: vietnamské, romské, slovenské, ruské nebo bulharské. 46 žáků z první hodnocené skupiny na tuto otázku

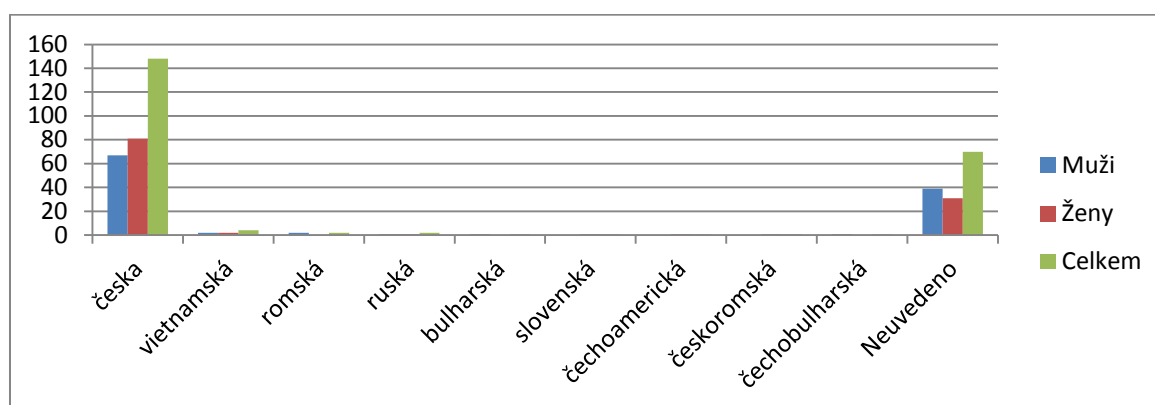
¹¹⁶ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2001, nestránkováno. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/koncepce-statni-politiky?highlightWords=rasismus+z%C3%A1kladn%C3%ADch+%C5%A1kol%C3%A1ch> 15.3.2014.

¹¹⁷ Tamtéž, 15.3.2014.

neodpovědělo. Možným důvodem k neuvedení odpovědi může být fakt, že žáci převážně šestých tříd nevědí, co je to národnost.

Odpovědi na tuto otázku nejsou překvapivé, osobně jsem očekávala, že k národnosti romské a vietnamské se přihlásí více dětí. Je možné předpokládat, že děti jiné národnosti než české se obávaly přiznat se ke svojí pravé národnosti, proto raději neodpovídaly nebo zvolily možnost a) česká národnost.

Graf 1 Otázka č. 4

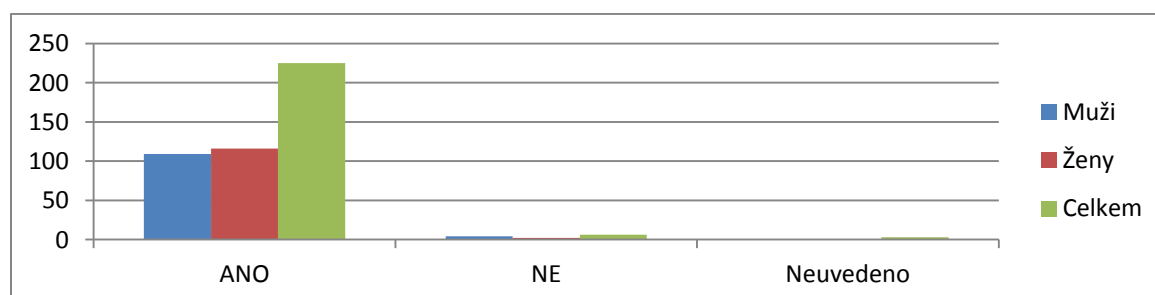
Otázka číslo 5: Slyšel/a jsi někdy v životě o rasismu?

Rasismus je rozšířené a známé téma, o kterém se děti mohou dozvědět nejen ve škole, ale i venku nebo v televizi. Dalo se tedy očekávat, že většina tázaných na tuto otázku odpoví ANO.

Na tuto otázku odpovědělo všech 231 tázaných. Z celkového počtu dětí na tento dotaz odpovědělo NE pouze 6 žáků. Pouze jeden z nich spadal do druhé, věkově starší skupiny.

Očekávání z této otázky bylo naplněno, výsledky ukazují, že děti pojem rasismus znají. Následující otázky ale ukážou, zda vědí, co to rasismus je a také kde se o něm dozvěděli.

Graf 2 Otázka č. 5

Otázka číslo 6: Pokud ANO, prosím vyber, co podle tebe rasismus znamená.

Při výběru vyplněných dotazníků na školách jsem se osobně setkala s dvěma vyučujícími, kteří mi sdělili zajímavou informaci. Podle nich žáci šestých tříd i po vysvětlení pojmu rasismus nepochopili, o co se vlastně jedná. Domnívala jsem se, že tito školáci na tuto otázku neodpovědí.

Otázka číslo šest obsahuje pět možných odpovědí:

Odpověď a) *Určitý druh nenávisti k občanům jiné národnosti* zvolilo z první skupiny čtyřicet osm dětí. Tato skupiny takto odpovídala nejčastěji. Pro čtrnáct žáků z druhé skupiny byla tato odpověď zvolena jako ta správná.

Odpověď b) *Určitý druh nenávisti k občanům jiné rasy* byla vybrána jako ideální třiceti sedmi žáky z první, věkové mladší skupiny. Pro většinu druhé skupiny byla tato odpověď zvolena nejčastěji. Takto odpovídalo padesát devět dětí.

Odpověď c) *Přesvědčení, že určití jedinci jsou nositeli zla a toto zlo narušuje společnost a její uspořádání.* Odpověď c) byla žáky zvolena nejméně ze všech. Dohromady jí uvedl pouze jeden žák z první, věkové mladší skupiny.

Odpověď d) *Chování, které záměrně odsuzuje či jinak zavrhuje určitou skupinu lidí, rasismus ignoruje nařízení, že lidé by si měli být podle základních práv rovni* byla první skupinou zvolena šestnáctkrát, kdežto v druhé skupině tuto možnost zvolilo pouze osm dotazovaných

Odpověď e) *Teorie, která tvrdí, že lidstvo je původně rozděleno na nižší a vyšší rasy. Vyšší rasy jsou chápány jako tvůrčí a jsou nositeli civilizace a pokroku a jsou určeny k vládnutí, kdežto nižší rasy jsou charakteristické svou neschopností kulturní tvořivosti a je třeba je vést.* Tuto odpověď jako správnou označily pouze tři děti.

Někteří žáci také zvolili jako odpověď více možností. Nejčastější kombinace možností byla odpověď a) plus b).

Dva žáci z první skupiny uvedly svojí vlastní odpověď. První z tázaných napsal: „nenávidění lidí co nejsou češi nebo slováci“, druhý žák poznamenal toto: „když lidé nenávidí lidi, co mají jinou barvu kůže“.

Při celkovém zhodnocení této otázky byla nejčastěji zvolena odpověď b). Výsledky této otázky ukazují, že většina žáků osmých a devátých tříd má již ucelenější a jednotnější

názor na tuto problematiku, kdežto u školáků šestých a sedmých tříd se dalo předpokládat, že jejich odpovědi nebudou tolik sjednocené jako u druhé skupiny.

Otázka číslo 7: Odkud jsi se o rasismu dozvěděl/a?

Žáci ve věku 12 až 13 let nejčastěji vybrali možnost, která říká, že se o rasismu dozvěděli od rodičů. Druhou nejčastější volbou byla odpověď d), tedy z médií a sociálních sítí.

Ze 110 dětí, které reprezentují druhou věkovou skupinu, skoro polovina zvolila možnost d) z médií a sociálních sítí. Druhým častým informátorem jsou pro ně rodiče.

Sedm žáků zakroužkovalo možnost poslední, která uváděla jako odpověď jiný zdroj. Za tento zdroj žáci uvedli například: „z venku“, „od kamarádů“ nebo „mám to z vlastní zkušenosti“.

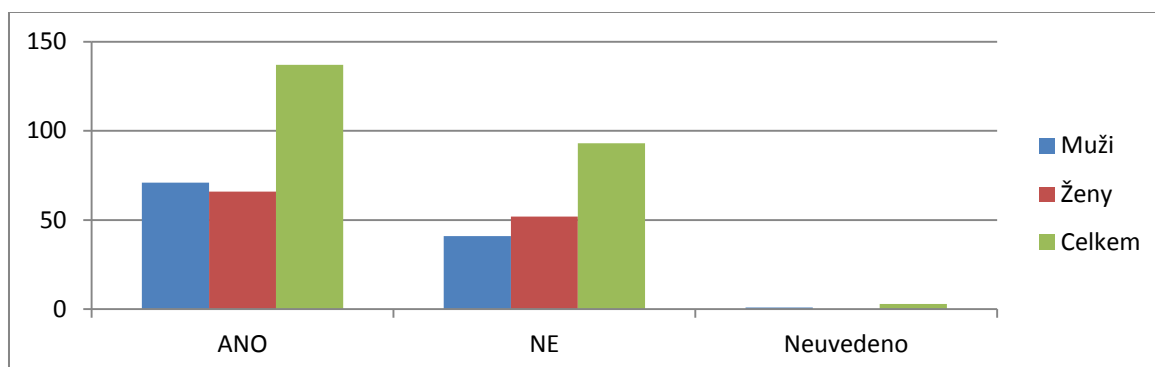
Není nijak neočekávané, že pro dnešní děti jsou častým poskytovatelem informací média a hlavně sociální sítě. Překvapivé bylo zjištění, že pouze dvacet tázaných uvedlo, že informace o rasismu získali od vyučujících. Může to poukazovat na fakt, že výuka a informovanost o rasismu je na českých školách nedostačující.

Otázka číslo 8: Setkal/a jsi se ve své škole s projevy rasismu?

Otázka byla zodpovězena 230 žáky, pouze jeden nepodal odpověď. První skupina zakroužkovala ANO pětadesátkrát. S rasismem se na základních školách nesetkalo padesát pět dětí ve věku 12 až 13 let.

V druhé skupině je rozdíl v odpovědích markantnější. S projevy rasismu na základních školách se setkalo 72 dětí, pouze 38 jich odpovědělo NE.

Celkově se s rasismem na své škole setkalo 137 žáků. Výsledky ukazují, že rasismus zasahuje dětem do života často a s jeho projevy na školách se setkalo více jako polovina dotazovaných.

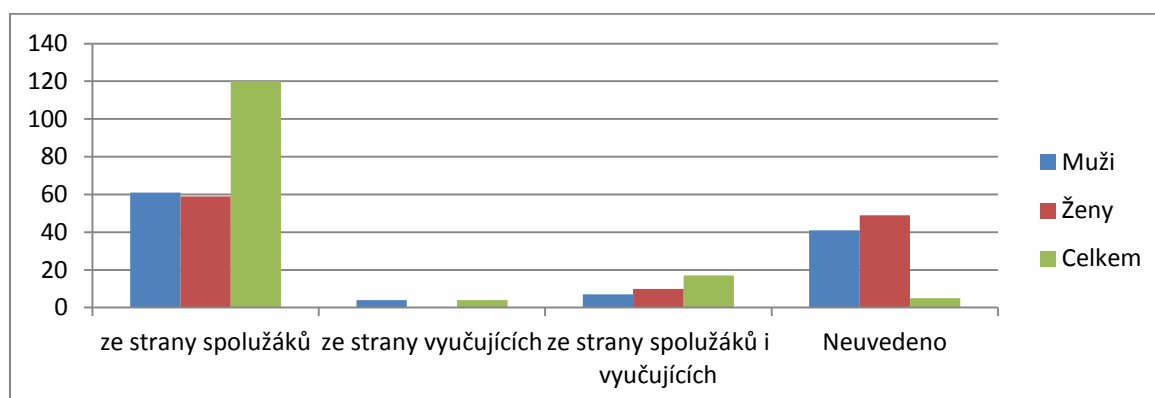
Graf 3 Otázka č. 8

Otázka číslo 9: Pokud ANO, prosím uveď, z jaké strany rasistické projevy pocházely.

Devadesát žáků na tuto otázku neodpovídalo, jelikož jejich odpověď u předchozí otázky byla NE.

Z celkového počtu dětí, které odpovídaly na tuto otázku, uvedlo 120 dětí, že nejčastější projevy rasismu pocházely ze strany spolužáků. Z první skupiny potvrdilo rasistické chování ze strany spolužáků 55 dětí, z druhé skupiny jich bylo 62. S rasistickým chováním od vyučujících se ve svém životě setkaly čtyři děti. Sedmnáct žáků uvedlo, že byli svědky situace, kdy rasistické projevy vycházely jak ze strany spolužáků, tak ze strany vyučujících.

Odpovědi na tuto otázku moje domněnky potvrdily. Očekávala jsem, že mnohem více žáků se s rasismem setkalo od spolužáků než od učitelů. Smutná zpráva je, že více jak polovina žáků poznalo rasismus na základní škole od spolužáků, avšak mnohem horší by bylo, kdyby číslo bylo opačné a rasistické chování by pocházelo od vyučujících.

Graf 4 Otázka č. 9

Otázka číslo 10: Pokud jsi se setkal/a s projevy ze strany spolužáků, prosím uveď, jaké národnosti tito spolužáci byli.

První i druhá věková skupina se shodla, že nejčastěji se rasisticky chovali žáci české národnosti. Celkem jich takto odpovědělo šedesát šest. I na druhém místě se obě skupiny shodly, Romy označilo za tvůrce rasistického chování padesát čtyři dotazovaných. Vietnamskou národnost v této otázce zaškrtnulo dvanáct žáků. Možnost *d) jiné* uvedli dva žáci z šesté třídy a oba napsali, že se jedná o národnost německou.

Nejnámější formou rasismu v České republice je rasismus namířený vůči Romům. Informace, které žáci pomocí této otázky poskytli, informují o tom, že nejen Češi jsou rasističtí, ale právě i Romové, kteří si na rasismus vůči nim stěžují.

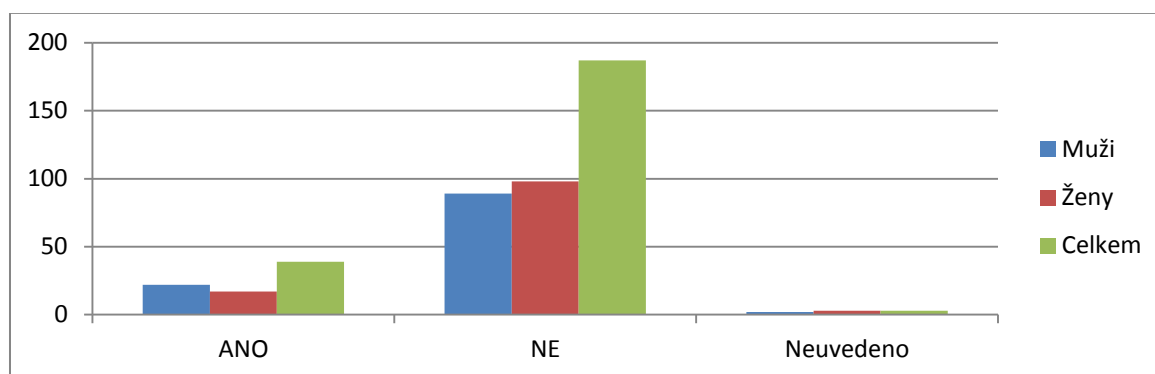
Otázka číslo 11: Byl/a jsi někdy obětí rasistického chování?

V první skupině označilo možnost ANO patnáct školáků, přičemž dva z nich poznamenali, že jsou romské národnosti a jeden z nich uvedl, že je napůl Američan. Oběťmi rasistického chování se nestalo 101 žáků a pět žáků z první skupiny neoznačilo odpověď.

V druhé skupině potvrdilo dvacet čtyři žáků, že na sobě pocítili rasismus a jeho projevy. Ostatní z této skupiny označili za odpověď NE.

Celkově se oběťmi rasistického chování stalo třicet devět žáků. Odpovědi žáků přinesly spíše pozitivní odpověď, téměř sto devadesát dětí mělo štěstí a do této nepříjemné situace se našťěstí nedostalo, avšak domnívám se, že i číslo 39 není zanedbatelné.

Graf 5 Otázka č. 11

Otázka číslo 12: *Dopustil/a jsi se někdy rasistického chování vůči jiné osobě?*

U této otázky je důležité poznamenat, že došlo k výraznějším rozdílům v odpovědi mužů a žen, než tomu bylo u předchozích otázek.

Třiadvacet žáků mužského pohlaví z obou zkoumaných skupin uvedlo, že se tohoto chování dopustilo vůči spolužákovi. Oproti chlapcům, pouze 5 dívek přiznalo, že i ony se chovaly nepřípustně vůči svým spolužákům.

Druhou možností, která by označovala rasistické chování vůči vyučujícím, ne zvolil nikdo. 196 žáků uvedlo, že se nikdy nedopustilo rasistického chování vůči spolužákům nebo vyučujícím. Šest dětí doplnilo tuto otázku o odpověď d), kde nejčastěji napsali: „ano, mimo školu“, „ano, venku“, „ano, venku s černochem“.

Při hodnocení tohoto dotazu „vynikli“ chlapci jako ti, kteří mají častější sklony k rasistickému chování a jednání.

Otázka číslo 13: *Prosím uveď, co tě k takovému jednání vedlo.*

Na tuto otázku odpovědělo pouze 33 žáků ze všech dotazovaných.

V první skupině uvedlo svojí odpověď třináct chlapců. Většina z nich napsala, že důvodem takového jednání bylo nadávání jim samotným či jejich rodičům. Další příčinou jejich chování bylo to, že byli provokováni nebo byli oni či jejich kamarádi bití.

Ukázky nejzajímavějších odpovědí u chlapců

„Protože nemám rád cikány, jejich vulgární chování“

„Rasismus z druhé strany“

„Nevím“

Ukázky nezajímavějších odpovědí u žen

„Protože nemám ráda cigány, jak se chovají a nadávají“

„Většinou mě naštváli nebo provokovali, tak jsem byla agresivní a nenechala si to líbit“

„Kamarád mi prostě nadával“

Patnáct mužů z druhé skupiny sdělilo své důvody, proč se k někomu chovali rasisticky. Čtyři z nich mi napsali, že je to jejich věc a nebudou se k tomu vyjadřovat. Mezi jiné důvody, proč takto jednali, uvedli, že se s kamarády nepohodli či se naštváli.

Ukázky nejzajímavějších odpovědí u mužů

„Cikáni se mlátit musí, to co si dovolujou není možný!, někteří jsou v pohodě“

„Cikáni berou Čechům sociální dávky, nadávají jim a kradou železo“

„Divně čumí...moc si o sobě myslí“.

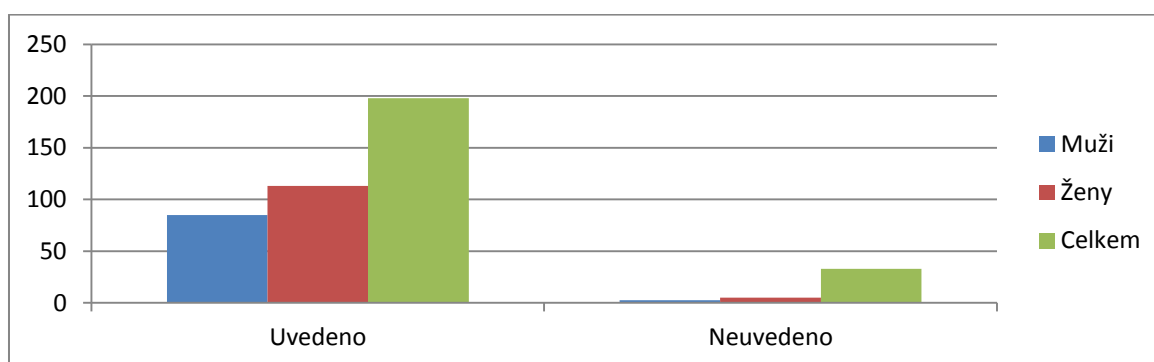
Ukázky nejzajímavějších odpovědí u žen

„Jsem taková, že pomáhám ostatním lidem“

„Kamarádka z Vietnamu (mluví česky) mě naštvála a já jí to chtěla oplatit (ale stalo se to jen jednou)“

I tato otázka a její odpovědi ukazují, že mužské pohlaví se chová ve větší míře rasističtěji než pohlaví ženské. Některé důvody jejich chování se dají ospravedlnit dětskou nerozvážností a přicházející pubertou. Každý z nás se v dětství jistě naštvál na kamarády, či jsme se s nimi jinak nepohodli. Ale některé komentáře žáků jsou již silně rasistické, nevhodné a založené na předsudcích.

Graf 6 Otázka č. 13

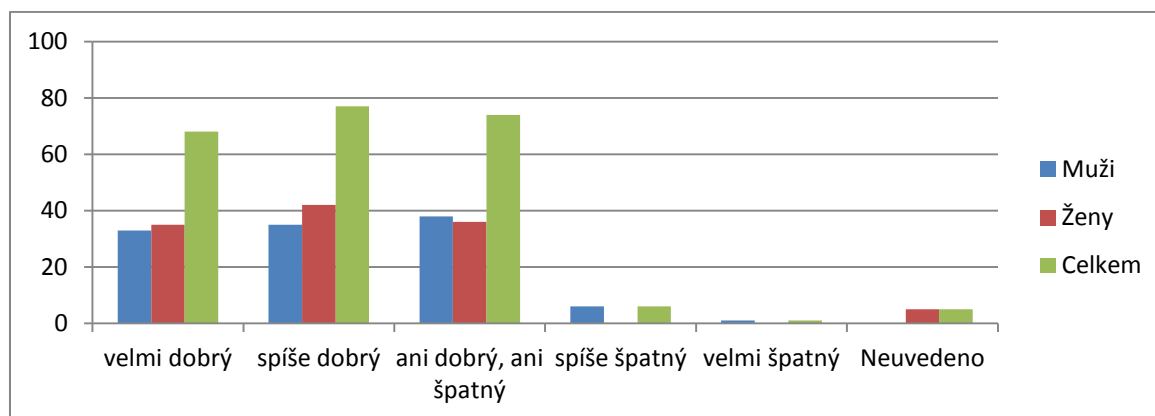
Otázka číslo 14: Jaký máš vztah ke spolužákům jiné národnosti?

Dle předchozích výpovědí školáků jsem se u této otázky obávala, že vztahy mezi žáky odlišných národností budou spíše špatné.

Výsledky mužů a žen v obou skupinách jsou podobné. Celkově z této otázky a jejich odpovědí vyplývá, že děti různých národností mají mezi sebou většinou velmi dobrý, dobrý anebo neutrální vztah. Tyto možnosti zvolila téměř většina dětí, přesněji 219 z tázaných.

Negativním vztah ke spolužákům jiné národnosti uvedlo sedm žáků, z toho šest z nich popsalo svůj vztah jako spíše špatný a pouze jeden hodnotil svůj vztah k jiným žákům jako velmi špatný. Výsledky jsou překvapivé, ale zároveň pozitivní a žáci z toho vychází jako přátelští a vzájemně se respektující.

Graf 7 Otázka č. 14

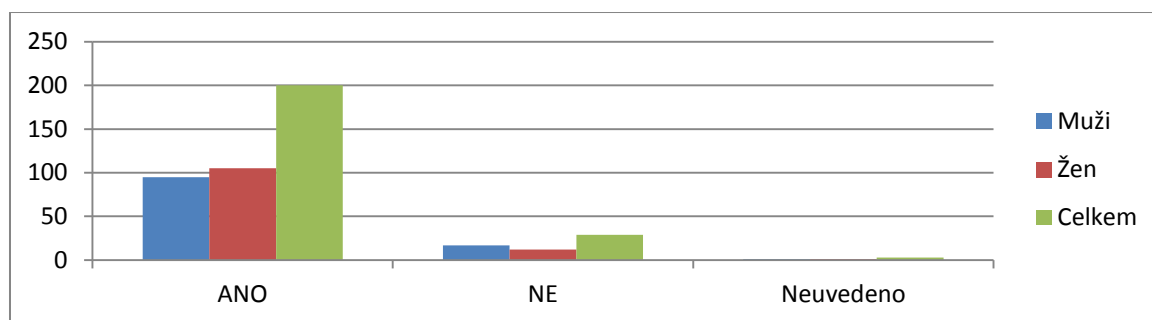

Otázka číslo 15: Máš za kamarády spolužáky jiné národnosti?

V první skupině uvedlo více žáků, dvacet jedna, že mezi spolužáky jiné národnosti nemají kamarády. Naopak devadesát osm dětí označilo odpověď ANO, tedy mají za přátele spolužáka jiné národnosti.

Druhá skupina byla v odpovědi více sjednocená. Pouze osm školáků udalo, že se nekamarádí s dětmi odlišné národnosti. Zbytek, tedy 102 žáků, se přátelí nejen s dětmi, které mají stejnou národnost.

Odpovědi žáků na tuto otázku jsou opět spíše kladné, současní žáci, kteří navštěvují české školy, umějí být respektujícími a přátelskými.

Graf 8 Otázka č. 15

Otázka číslo 16: Pokud ANO, prosím uveď, jaké jsou národnosti.

Nejčastější odpověď u dívek a chlapců ve věku 12 až 13 let byla c) vietnamská. Zvolilo ji 44 tázaných. 40 dětí se také přátelí s Romy a 29 z nich se přátelí s dětmi stejné, tedy české národnosti.

U odpovědi d), kde měli žáci uvést jinou národnost, která nebyla ve výčtu, zmiňovali nejvíce národnost ruskou a bulharskou. Dále slovenskou, ukrajinskou, německou, chorvatskou, polskou, americkou a anglickou.

Žáci osmých a devátých tříd pomocí dotazníků sdělili, že nejčastěji se také přátelí s dětmi vietnamské národnosti, následují romští spolužáci a poté děti s českou národností. V číslech je to 67 hlasů pro vietnamskou národnost, 50 pro romskou a 32 pro českou.

I tito poznamenali, že mají za přátele i jiné národnosti, než jsou ve výběru. Nejvíce uvedli národnost španělskou, poté ruskou a chorvatskou.

Dle výsledků této otázky mají žáci druhého stupně základních škol v Ostrově nejbližší k vietnamským dětem, ale i romské a ruské děti jsou mezi školáky oblíbení. Jak je vidět, žáci nemají problémy se kamarádit s Romy a Vietnamci popřípadě Čechy, pravděpodobně hraje důležitou roli jak se k sobě navzájem chovají a zda mezi sebou nemají konflikty.

Otázka číslo 17: Jaké kladné vlastnosti bys připsal/a:

První věková skupina muži:

Češi

Na tuto otázku odpovědělo 35 chlapců. Dvanáct z nich uvedlo, že pro ně typickou českou pozitivní vlastností je, že jsou pracovití. Devět z nich napsalo o Čěších, že jsou hodní

a milí. Mezi další kladné vlastnosti, které chlapci poznamenali, jsou například, že jsme slušní, čistotní, vtipní, civilizovaní.

Ukázky nejzajímavějších odpovědí u mužů:

„Jsou nejlepší“

„Pijou pivo“

„Jsou zde doma a Romové jim nadávají“

„Ty moc nemusím“.

Romové

Z padesáti devíti chlapců zareagovalo pouze dvacet chlapců. Na Romech školáci oceňují jejich sportovní nadání, rodinnou pospolitost a také, že jsou pracovití a občas pomáhají. Mimo to jsou vtipní a také hudebně nadaní.

I přesto, že otázka se týkala kladných vlastností, šest žáků odpovědělo na tento dotaz záporně. Jeden uvedl, že jsou vulgární a zbylých pět chlapců napsalo, že žádné pozitivní vlastnosti Romové nemají.

Vietnamci

Devět žáků z dvaceti sedmi popsalo Vietnamce jako hodné a přátelské. Další častou odpovědí bylo, že jsou pracovití, chytří, mají levné obchody a dobře vaří.

Dva členové mužského pohlaví uvedli, že jsou dobří a dva napsali *„Nejsem si jist“*.

První věková skupina ženy:

Češi

Podle dívek jsou Češi převážně hodní a milí, přátelští a pracovití, tuto odpověď Čechům přiřadilo třicet dívek. Mezi další kladné vlastnosti Čechů podle nich patří vtipnost, chytrost, hudební nadanost, slušnost, ochotnost.

Ukázky nejzajímavějších odpovědí u žen:

„Dobré pivo“

„Hrdý národ“

„Češky jsou hezké“

„Velmi krásné ženy“

„Občas divní“.

Romové

Dvanáct dívek, z celkového počtu dvaceti čtyř odpovídajících, Romy vnímá jako přátelské, hudebně nadané, pracovité občany. Ostatní dívky se domnívají, že Romové jsou zábavní, hodní a rodinné typy.

Čtyři ženy zaznamenaly, že občané romské národnosti nemají žádné kladné vlastnosti.

Vietnamci

Odpovědělo třicet sedm žen. Nejvíce jsou Vietnamci dívkami na základní škole vnímáni jako pracovití, přátelští, dobří kuchaři. Dále z dotazníků vyšlo, že jsou chytří, mají dobré ochody, jsou vtipní a slušní.

Jedna dívka uvedla, že žádné kladné vlastnosti nemají.

Ukázky nejzajímavějších odpovědí u žen:

„V obchodě mi vždy slevní cenu“

„Nějací umí skvěle česky – to obdivuju“.

Žáci chodící do šestého a sedmého ročníku základních škol v Ostrově se na odpovědích většinou shodli. Rasistický názor lze zpozorovat u 10 dětí, 5 chlapců a 5 dívek. Tyto rasistické názory se týkají převážně Romů.

Druhá věková skupina muži:

Češi

Dle třiceti osmi žáků, jež odpověděli na tuto otázku, jsou Češi přátelští, pracovití, vtipní a hodní. Pro jiné žáky jsou slušní, hrají dobrý hokej a nekradou.

Ukázky nejzajímavějších odpovědí u mužů:

„Jsou nejlepší“

„Mlátí cigány“

„Jsou bílí“

„Dělíme se o peníze s Romy“

„Tolerance vůči jiným rasám (kromě Romů)“

„Snaží se dělat něco pro stát“.

Romové

Pět dětí uvedlo, že s nimi nejsou větší problémy. Další oceňují jejich přizpůsobivost, sportovní a hudební talent, vtipnost a to, že mají hodně dětí.

Žádnou pozitivní vlastnost nemají podle dvou chlapců.

Ukázky nejzajímavějších odpovědí u mužů:

„Všichni jsou špatní“

„1 z 1000 je slušnej“

„Cikáni fuj“

„Snaží se založit mír mezi svými protivníky“.

Vietnamci

Stejně jako u předchozí skupiny, i podle této o nich napsalo třináct žáků, že jsou pracovití. Jiní vyzvedli jejich inteligenci, ochotu, skromnost, opět dobrou kuchyni a také ocenili jejich snahu mluvit česky.

Druhá věková skupina ženy:

Češi

Ohledně této otázky se vyjádřilo 24 dívek, které se nejvíce domnívají, že Češi jsou pracovití, milí, veselí, nápadití a obětaví.

Našli se i tací, kteří v této otázce uvedli negativa, jako například, že jsou hloupí, nechápaví a rasističtí.

Ukázky nejzajímavějších odpovědí u žen:

„Podle mě se nedá říct, že všichni Češi jsou hodní nebo, že každý Rom krade...každý je jiný“, „Když jde do tuhého, tak se dokážeme snažit“.

Romové

Opět byly vyzdvihovány vlastnosti, jako talent ve sportu a muzice, pracovitost, vtipnost a pospolitost.

Podle dvou žáků Romové neoplývají žádnou pozitivní vlastností.

Ukázka nejzajímavější odpovědi: *„Myslí si, že je všichni odsuzujeme“.*

Vietnamci

I v případě této otázky došlo k podobným odpovědím jako u předchozí skupiny. Vietnamci jsou žáky vnímáni jako pracovití, chytrí, přátelští, šikovní a opět jim chutná jejich kuchyně.

Nejzajímavější odpověď: *„Mají stánky a mají tam zboží za dobrou cenu a jsou moc milí“.*

Žáci druhého stupně se celkem všichni shodli na pozitivních vlastnostech Čechů, Romů a Vietnamců. Názor, který může být chápán jako rasistický, vypovědělo 5 chlapců, dívky se takto vyjádřili pouze dvě.

Podle těchto žáků je nejtypičtější kladnou vlastností Čechů to, že jsou přátelští a pracovití.

Romové jsou charakterističtí také svojí pracovitostí, pospolitostí a smyslem pro zábavu a muziku. Třináct školáků se domnívá, že součástí romské povahy kladné vlastnosti nejsou.

Pracovití, kamarádští a dobrá kuchyně, to jsou kladné vlastnosti Vietnamců, které byly dětmi nejčastěji uváděny.

Otázka číslo 18: Jaké záporné vlastnosti bys připsal/a:

První věková skupina muži:

Češi

Nad touto otázkou zapřemýšlelo a zapsalo 21 chlapců, kterým nejvíce vadí české nadávání na politiku a vládu, pití alkoholu, lakomost, namyšlenost a sprostost. Jiní uvedli, že Češi jsou rasističtí, zlí a hloupi. Jeden žák uvedl, že Češi nemají žádnou negativní vlastnost.

Romové

Na Romech žákům vadí hlavně to, že kradou, jsou nevychovaní, vulgární a sprostí. Další odpovědi jsou například, že Romové jsou drzí, nepracují, podvádí a šikanují.

Ukázky nejzajímavějších odpovědí u mužů:

„Vše považují za rasismus“

„Debilové“

„Dělaj ostudu“

„Sprostí, kradou, nevychovaní a mnohem víc“

„Využívají státní kasu“

Vietnamci

Patnácti žákům, kteří napsali svůj názor k této otázce, nejčastěji na Vietnamcích vadí prodej nekvalitního zboží. Jejich špatná čeština, vlezlost a také to, že obchodují s drogami.

Ukázky nejzajímavějších odpovědí u mužů:

„Pomlouvají vietnamsky“

„Je jich v Česku hodně“

Nejvíce žáků se vyjádřilo k Romům a nešetřilo negativy. Naopak nejméně se školáci rozepsali u Vietnamců, kde jim nejvíce vadil prodej nekvalitního zboží, tedy činnost, kterou vietnamští přistěhovalci vykonávají, ne vlastnost.

První věková skupina ženy:**Češi**

Dívky navštěvující ostrovské základní školy považují za typickou českou zápornou vlastnost lenost, namyšlenost, lakomost a sobeckost. Ostatním dívkám vadí, že jsou rasističtí, moc pijí a kouří, jsou nepořádní a jsou prý workoholici.

Ukázky nejzajímavějších odpovědí u žen:

„Jsou to zmr**“

„Kradou, předhánějí se ve frontách, malé děti jsou sprosté“.

Romové

Třicet pět žen z celkového počtu tázaných uvedlo jako zápornou vlastnost Romů zlodějství, vulgárnost, agresivitu. Pro jiné jsou Romové zlí, nepracovití, hluční, ulhaní a vyhrožují svému okolí.

Ukázky nejzajímavějších odpovědí u žen:

„Chovají se jako prasata“

„Myslí si, že můžou všechno“

Vietnamci

Za negativní vlastnosti Vietnamců je u žen často považováno to, že týrají, vaří a jí psy a kočky, jsou namyšlení, je jim špatně rozumět a jsou zlí.

Dvě dívky se názorově shodly, že Vietnamci žádné záporné vlastnosti nemají.

Ukázky nejzajímavějších odpovědí u žen

„Smrdí“

„Mají málo sebeúcty“

„Pašují drogy a prodávají alkohol mladším 18-ti let“

„Tím, že jsou pracovití, tak nám berou práci“

„Tím jak jsou pracovití nám berou práci , protože je všude chtějí“.

Druhá věková skupina muži:

Češi

Chlapci ze starších ročníků popisují jako zápornou vlastnost Čechů alkoholismus, lenost, agresivitu a také to, že jsou rasističtí. Mezi další záporné vlastnosti podle těchto žáků patří hloupost, lakomost, krádeže, náladovost, hlučnost.

Ukázky nejzajímavějších odpovědí u mužů:

„Nosí ponožky v sandálech“

„Jsme volové“

„Jsou někteří, poměrně většina proti Romům“

„Máme celkem hodně nezákonné činnosti“

Romové

Z třiceti osmi školáků písemně poznamenalo dvacet tři žáků, že Romové kradou. Zbytek konstatoval, že jsou sprostí, nepracují, jsou agresivní, nevychovaní, rasističtí a hloupi.

Ukázky nejzajímavějších odpovědí u mužů:

„Je jim všechno jedno, dokazují svou sílu, nemyslí na důsledky svých činů“

„Pobírají až moc dávek“

„Berou zemi peníze“

„Kradou furt, cigan a železo je jak magnet“

Vietnamci

Dotazované děti považují za zápornou vlastnost Vietnamců hlavně to, že berou Čechům práci a dělají nelegální činnosti. Také jsou lakomí, mají šikmé oči a jejich čeština je na nízké úrovni.

Podle tří žáků mají Vietnamci pouze kladné vlastnosti.

Ukázky nejzajímavějších odpovědí u mužů:

„Je jich tu čím dál víc“

„Mluví stále vietnamsky“

Druhá věková skupina ženy:

Češi

Na tuto otázku odpovědělo 22 dívek, nejčastěji dívky Čechům vytkly lenost, nepořádnost, hloupost a to, že kradou. 3 dívky se domnívají, že žádnou zápornou vlastnost Češi nemají. Mezi další negativní vlastnosti podle dívek patří nenasytnost, náladovost, touha po bohatství a také žárlivost.

Ukázky nejzajímavějších odpovědí u žen:

„Vyhazování odpadků do přírody“

„Remcají“

„Je těžké to posuzovat, protože každý je jiný“

Romové

Stejně jako u předchozích hodnotících skupin i tato uvedla, že nejčastější negativní vlastností Romů je, že jsou nevychovaní, sprostí, nezaměstnaní, kradou a jsou agresivní. Jiným dívkám vadí, že jsou líní, drzí a hluční.

Ukázky nejzajímavějších odpovědí u žen:

„Nepracují a dostávají větší dávky jak těhotná“

„Mají děti aby dostávali peníze“

„Neumí se chovat, nesnáším je!“

Vietnamci

Dle tří slečen vietnamští přistěhovalci nemají žádné záporné vlastnosti. Jiné tři dívky zase uvedly, že jsou nespolečenští a výbušní. Kromě těchto uvedených vlastností se ženám na

Vietnamcích nelíbí to, že nemají žádnou sebeúctu, jsou nečistotní, hluční a také to, že se živí nelegální činností.

Ukázka nejzajímavější odpovědi u žen:

„Mají všude stánky, smrdí to tam, pěstují marihuanu, prodávají drogy, je jich tady strašně moc v Česku a mluví na sebe jinou řečí, mají skoro každou večerku ve městě“

Obě tázané skupiny se shodly, že Češi jsou převážně líní, namyšlení, lakomí, rasističtí a jsou to alkoholici.

Romové podle nich zase kradou, jsou vulgární, nepracují a jsou nevychovaní.

U Vietnamců považují za jejich záporné vlastnosti hlavně to, že mají nekvalitní zboží, berou lidem práci, jí psy a kočky, jsou výbušní a často také žáci upozorňovali na jejich špatnou kvalitu českého jazyka a nelegální činnost.

Otázka číslo 19: *Vadilo by ti, kdyby byl tvůj vyučující jiné národnosti?*

Z celkového počtu 231 tázaných žáků na tuto otázku odpovědělo 220 dětí. 189 školákům by nevadilo, kdyby jejich učitel byl jiné národnosti, než jsou oni sami. Zbylým 31 by to ale vadilo a byl by to pro ně problém.

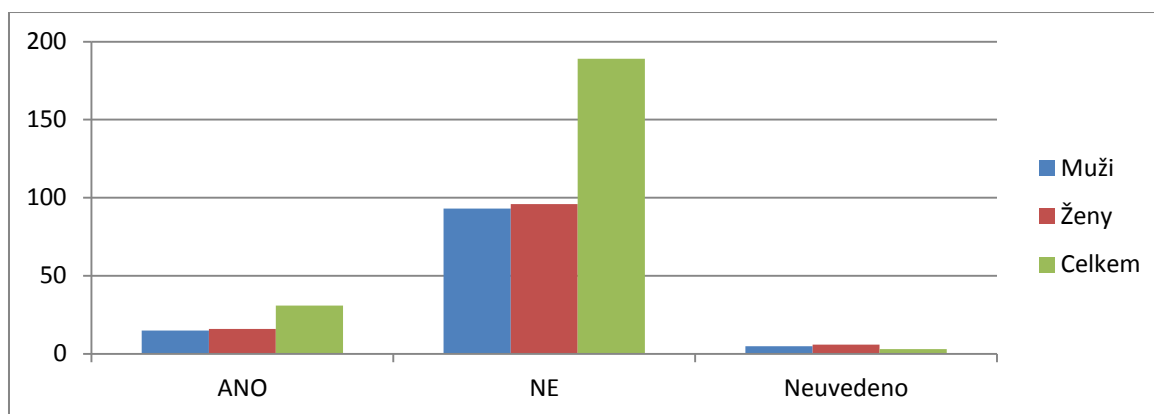
Z první věkové skupiny připsaly dvě dívky k odpovědi i komentář. První z nich uvedla: *„Kdyby Číňan, tak jo“*, druhá poznamenala, že: *„pokud by to byl Rom a byl neslušný, tak by mi to vadilo“*.

V druhé věkové skupině přidali svůj komentář dva chlapci. První napsal: *„Kdyby to byl Vietnamec nebo Rom, tak by to bylo divný“*, druhý zmiňovaný to okomentoval těmito slovy: *„Cigán a učitel HA HA HA“*.

Více by vadil učitel jiné národnosti žákům šestých a sedmých tříd, dohromady jich bylo 21. Kdežto u druhé, věkově starší skupiny by to dělalo problém 10 žákům.

Z výpovědí žáků vyplývá, že valná většina je tolerantních a nedělalo by jim žádné komplikace vzdělávat se s člověkem jiné národnosti. U 31 žáků se ale ukázalo, že neoplývají respektem vůči jiným národnostem. Vzhledem k předchozím odpovědím se domnívám, že nejen jim, ale i jejich rodičům by nejvíce vadilo, kdyby je učil příslušník romské národnosti.

Graf 9 Otázka č. 19

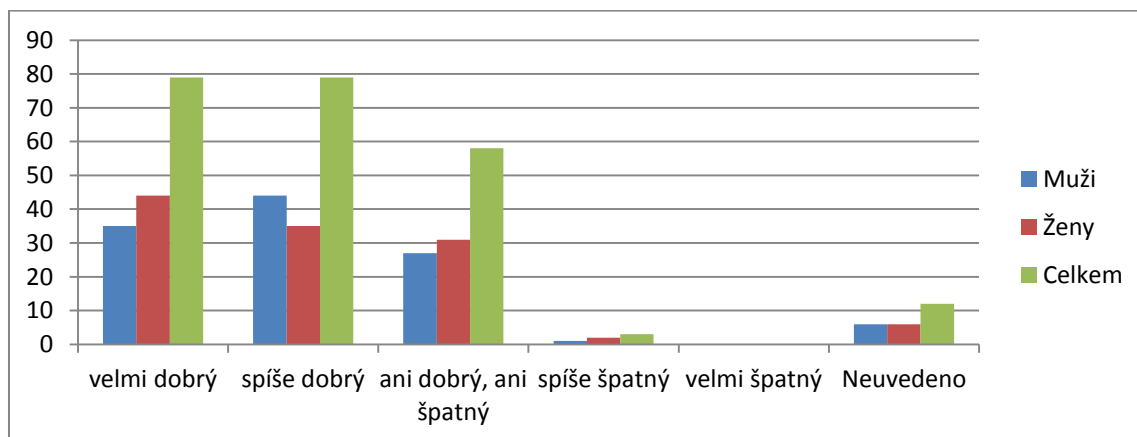
Otázka číslo 20: Prosím zaškrtni, jaký mají rodiče vztah k tvým spolužákům a vyučujícím.

Z vlastní zkušenosti jsem u této otázky předpokládala, že dívky budou opět tolerantnější na rozdíl od chlapců a také očekávám, že lepší vztahy budou mít rodiče ke spolužákům svých dětí.

Vztah mezi rodiči a spolužáky

V hromadném hodnocení vztahu rodičů k jejich spolužákům dívky nejčastěji popsaly tento vztah jako velmi dobrý. Pouze dvě dotazované pro tuto otázku zvolily možnost spíše špatný.

Chlapci zase tento vztah nejvíce charakterizovali odpovědí spíše dobrý. Podobně jako u žen, jen jediný chlapec odpověděl, že vztah jeho rodičů k jeho spolužákům je spíše špatný.

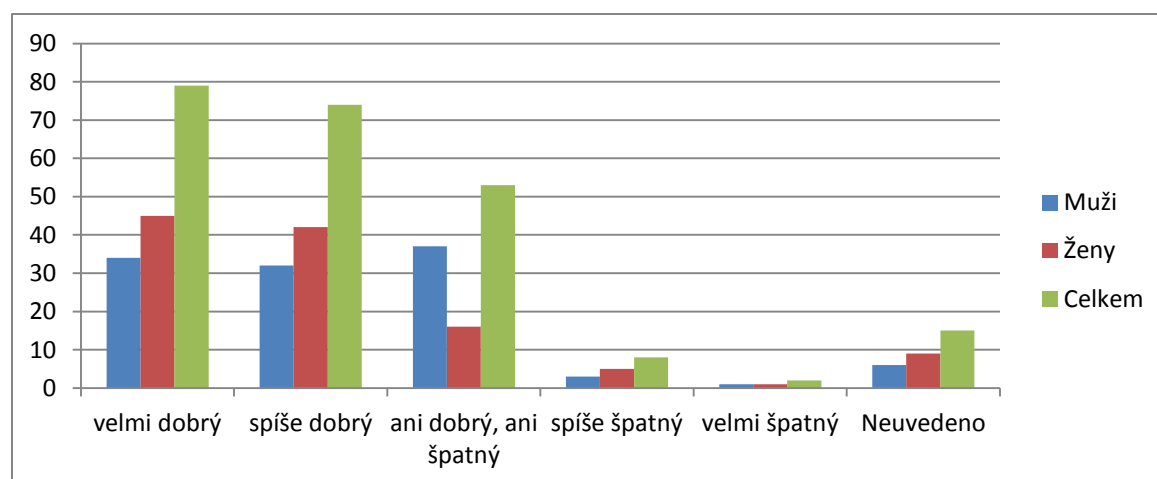
Graf 10 Otázka č. 20

Vztah mezi rodiči a vyučujícími

Skoro polovina oslovených žen nazvala tento vztah velmi dobrý. Těsně v závěsu byla nejčastěji zvolena odpověď spíše dobrý. Šest dívek okomentovalo vztah mezi rodiči a vyučujícími jako negativní. Pět z nich uvedlo, že je spíše špatný a jedna dokonce velmi špatný.

U chlapců tentokrát zvítězila možnost ani dobrý, ani špatný. Tuto volbu zvolilo třicet sedm chlapců. Druhou nejčastější variantou bylo velmi dobrý a těsně za ním spíše dobrý. Čtyři žáci zakroužkovali odpověď, která tento vztah popisuje záporně. Tři si myslí, že je tento vztah spíše špatný a jeden, že je velmi špatný.

Graf 11 Otázka č. 20

Výsledky této otázky ukazují, že většina žáků se domnívá, že jejich rodiče jsou tolerantní k jejich spolužákům a vyučujícím a pouze malá hrstka má mezi sebou určité problémy. Mé domněnky se potvrdily, horší vztah mají rodiče k vyučujícím. Může to být tím, že jejich děti mají v určitých předmětech problémy a rodiče za to často viní učitele.

Myslím si, že v této problematice by se české školství mohlo nechat inspirovat například Švýcarskem, kde v rámci multikulturní výchovy je velká pozornost určena právě rodičům, kteří si v rámci této výuky vytvářejí určitý přátelský vztah s vyučujícími a jsou o činnostech svých dětí informováni.

Otázka číslo 21: Prosím zaškrtni, jaký je tvůj vztah k největším národnostním menšinám žijícím na území České republiky:

Podle mých odhadů by žáci měli nejlépe vycházet se Slováky, jelikož se zajisté ve škole učí o naší společné minulosti a právě díky výuce o Slovácích si k nim vybudují určitý vztah. Také předpokládám, že dobrý vztah budou mít, vzhledem k předchozím odpovědím, k Vietnamcům. Pravděpodobně pozitivní budou také odpovědi týkající se Chorvatů, dle mého názoru proto, že je to Čechy často navštěvovaná země.

Naproti tomu lze očekávat, že negativně žáci ohodnotí Romy.

Výběr těchto 10 národnostních menšin z celkového počtu 14 byl náhodný.

Bulharská menšina

Bulharskou menšinu polovina žáků, kteří vyplňovali tento dotazník, vnímá neutrálním postojem. 116 dětí totiž tento vztah popsalo slovy ani dobrý, ani špatný. Tuto odpověď uvedlo více jak 50 procent žáků. Druhou nejčastější zvolenou možností bylo velmi dobrý, takto odpovědělo 20 dívek a 17 chlapců. 15 tázaných uvedlo, že jejich vztah k bulharské menšině je spíše nebo velmi špatný. 36 dětí na tuto otázku odmítlo odpovědět.

Chorvatská menšina

I v případě chorvatské menšiny se dotazovaní nejčastěji shodli na tom, že jejich vztah vůči Chorvatům je ani dobrý, ani špatný. Takto odpovědělo téměř 36 procent. Žáci ostrovských základních škol také často poznamenali, že mají velmi dobrý vztah k chorvatským přistěhovalcům, přesněji to uvedlo 20 dívek a 17 chlapců. 8 dětí okomentovalo tento vztah jako spíše špatný a 5 jako velmi špatný. Otázku nevyplnilo 39 školáků.

Maďarská menšina

Obdobně jako u dvou předchozích skupin i v případě této menšiny skoro polovina dětí popsala svůj vztah k Maďarům jako neutrální, tedy ani dobrý, ani špatný. Padesát žáků bylo optimističtější a zaškrtno, že tento vztah je velmi dobrý. U maďarské menšiny se setkáváme s většími negativními ohlasy, 15 školáků by tento vztah nazvalo spíše špatným a 6 velmi špatným. 38 z tázaných neuvedlo žádnou odpověď.

Německá menšina

Zde jsou viditelnější rozdíly mezi chlapci a dívkami. Dívky z první věkové skupiny nejčastěji uvedly, že s německými přistěhovalci mají velmi dobrý vztah. Chlapci byli o něco méně optimističtější, jelikož nejčastěji zaškrtnuli kolonku s možností spíše dobrý.

Také u druhé skupiny lze zpozorovat, že ženy rozhodovaly pozitivněji. Dívky ve věku 14 až 15 let volily nejvíce odpověď spíše dobrý, chlapci zase volbu ani dobrý, ani špatný.

Odpověď 28 žáků byla negativní, z toho 19 pocházelo od chlapců. Neodpovědělo 18 žáků.

Polská menšina

Polskou menšinu tito školáci vnímají také spíše neutrálně, neutrální postoj zvolilo téměř 50 procent. 15 procent tázaných vidí tento vztah jako spíše dobrý. Skoro 13 procent zastává k polské menšině negativní postoj a více jak 16 procent tuto otázku nezodpovědělo.

Romská menšina

Necelých 28 procent žáků uvedlo, že s Romy mají neutrální vztah. Více jak 22 procent vidí tento vztah jako velmi špatný a méně jak 22 procent tento vztah nazvalo spíše špatný. Necelých 23 procent dětí okomentovalo tento vztah jako velmi dobrý nebo spíše dobrý. Ohledně této menšiny se nevyjádřilo necelých 6 procent.

Řecká menšina

Opět nejčastější odpovědí je ani dobrý, ani špatný, potvrdilo to 108 žáků. 37 jich uvedlo, že k řecké menšině si pěstuje velmi dobrý vztah a 14 jich zaškrtnulo postoje negativní. Na dotaz nereagovalo 38 dětí.

Slovenská menšina

Tato skupina dopadla ze všech deseti hodnocených skupin nejlépe. 185 žáků uvedlo pozitivní postoj, z toho 120 dotazovaných školáků by tento vztah popsalo jako velmi dobrý, zbylí jako spíše dobrý. S negativními postoji jsem se při vyhodnocování setkala pouze u 6 tázaných a na tuto otázku odpovědělo nejvíce žáků, pouze 9 ji nekomentovalo.

Ukrajinská menšina

Ukrajinská menšina také získala nejvíce zaškrtnutí, 104, v kolonce ani dobrý, ani špatný. 41 žáků uvedlo, že tento vztah je spíše dobrý. Negativně ohodnotilo 26 dětí a 33 nevyhovovalo.

Vietnamská menšina

K většímu rozdílu došlo při hodnocení této skupiny u chlapců, kdy v první skupině nejčastěji ohodnotili svůj vztah k Vietnamcům jako ani dobrý, ani špatný, kdežto druhá věková skupina ho naopak nazvala jako velmi dobrý. U dívek jsem se setkala se sjednocenými odpověďmi.

Celkově skoro 44 procent vidí tento vztah jako spíše dobrý, necelých 22 procent uvedlo ani dobrý, ani špatný a téměř 21 procent by ho nazvalo jako velmi dobrý. Negativně odpovídalo 22 dětí a 9 z nich, stejně jako u slovenské menšiny, neodpovědělo.

Výsledky potvrdili mé hypotézy. Nejlépe v tomto hodnocení dopadla slovenská menšina, která dosáhla 80,09 procent pozitivních ohlasů. Na druhém místě skončila vietnamská menšina se svými 64,07 procenty a třetí místo obsadila německá menšina, která získala 53,68 procent. Následuje menšina chorvatská 41,99 procent, řecká 30,74 procent, ukrajinská 29,44 procent, bulharská 27,71 procent, maďarská 26,41 procent a o poslední místo se s 22,94 procenty dělí polská a romská menšina.

3.3 Shrnutí dotazníkového šetření

Již předem bylo logicky zřejmé, že v českém městě budou základní školy nejpočetněji navštěvovat děti české národnosti. Zajímavostí zajisté není údaj, že na české školy chodí také romské a vietnamské děti, kterých se ale ke své národnosti přiznalo méně, než jsem původně očekávala. Důvody pro to podle mě existují dva. První je, že se děti za svoji národní příslušnost stydí a raději uvedly národnost českou nebo na tuto otázku neodpovídaly. Druhou možností je, že i přesto, že jejich původ je romský nebo vietnamský, oni sami sebe považují za příslušníka české národnosti a s tou se plně ztotožňují.

Ve 21. století je ve světě velká snaha o vymýcení rasismu a xenofobie ze společnosti a tak je problematika rasismu a xenofobie značně rozšířená. Obecně se předpokládá, že problém

rasismu se týká více světa dospělých, ale nejen tento dotazník dokazuje opak. Téměř 98 procent tázaných školáků uvedlo, že o rasismu již slyšela. Je důležité si ale uvědomit, že pokud někdo slyšel o nějaké problematice, neznamená to, že ji i chápe a rozumí jejímu významu. Předchozí věta je převážně namířena na žáky šestých a sedmých tříd, kteří ohledně této problematiky nemají ještě ucelený názor.

Informace o rasismu a xenofobii nám dnes poskytuje řada knih, příruček, výzkumů a prací, ale také média a sociální sítě, které jsou nynějšími dětmi často navštěvovány a vyhledávány. Proto nebylo velkým překvapením, že téměř 50 procent žáků poznamenalo, že informace týkající se rasismu jim poskytly média a sociální sítě.

Dotazníkové šetření také podalo zprávu o tom, že věkově starší školáci mají jasnější představu o tom, co to vlastně rasismus je. Výsledky dotazníku dále přinášejí informace, že více než 59 procent dotazovaných zažilo na půdě své školy rasismus. Rasistické projevy ve více jak padesáti procentech pocházejí od spolužáků. Tito žáci, jež se provinili nevhodným chováním, byli převážně české národnosti.

Přibližně každý pátý jedinec, studující na ostrovských základních školách, se stal obětí rasistického chování. V případě této otázky se domnívám, že počet těchto obětí může být ve skutečnosti vyšší. Řada žáků se může obávat a stydět přiznat se, či si ani neuvědomují, především mám na mysli mladší školáky, že se mohlo jednat o rasový konflikt vůči nim. Obdobné pochybnosti mám i u otázky následující. Necelých 85 procent všech dotazovaných si vybralo možnost NE. Opět si myslím, že reálný počet jedinců, kteří se zachovali rasisticky, je větší. Důvodem mohou být opět obavy a stud z přiznání a mnohým možná nedošlo, že se takto opravdu chovali. Výsledky tohoto dotazu potvrzují mou hypotézu, že chlapci mají výraznější tendence k rasistickému jednání. Z třiceti čtyř žáků, kteří se k tomuto chování přiznali, bylo dvacet osm osob mužského pohlaví. Předpoklad utvrzuje i následující otázka. Odpovědi mužských zástupců jsou rasističtějšího rázu, než je tomu u dívek.

Z vyhodnocení dotazníků vyplývají i pozitivní informace. 81 procent ze všech, kteří vyplňovali tento dotazník, by nemělo problém s vyučujícím odlišné národnosti. Více jak tři čtvrtiny žáků mají mezi svými přáteli také příslušníky rozdílné národnosti. Nejčastěji tázaní jedinci utvářejí přátelský vztah s dětmi vietnamských přistěhovalců, jejichž pozitiva jsou jejich přátelská a pracovitá povaha a také inteligence. Na druhou stranu spolužákům vadí skutečnost, že se rodiče jejich vietnamských spolužáků živí prodejem pro ně nekvalitního zboží a nelegální činností. Někteří jiní žáci vidí negativa přistěhování se do České republiky

v tom, že zde berou českým lidem pracovní příležitosti. Neobvyklé není ani přátelství s romskými školáky. Romové jsou podle nynějších žáků pracovití, zábavní, sportovně a hudebně nadaní a také je jim sympatické, že jako rodiny drží silně pospolu. Necelých 6 procent se ale domnívá, že romští občané mají pouze záporné vlastnosti. Nejtypičtějším vlastnostmi Romů jsou podle žáků vulgárnost, nezájem pracovat, nevychovanost. Nemálo z nich irituje to, že kradou. I děti české národnosti jsou mezi ostatními spolužáky oblíbení. Češi jsou podle dnešních školáků také pracovití a přátelští, je jim ale vytýkána lenost, namyšlenost a také to, že ve velké míře konzumují alkohol a jsou rasističtí.

Podle výsledků dotazníků žáci uvedli, že jejich rodiče nemají výraznější problémy s vyučujícími, jako pozitivní by tento vztah nazvalo více jak 66 procent. Téměř 69 procent ohodnotilo vztah mezi rodiči a spolužáky pozitivně.

Poslední otázka informovala o tom, že většina žáků zaujímá neutrální postoj k národnostním menšinám žijícím na území České republiky.

4 ZÁVĚR

Tato diplomová práce si za cíl kladla objasnit tři body, které budou v následujících řádcích krátce analyzovány vzhledem k hypotézám, tvořícím kostru práce:

Za prvé: Vyskytují se výraznější rasistické sklony u chlapců než u dívek?

V dotazníku je osm otázek, které mohou zřetelně objasnit tento kladený cíl. Šest otázek z osmi jasně ukazuje, že mužské pohlaví oplývá většími sklony k rasismu, je negativnější a méně tolerantnější k občanům jiné národnosti. Má prvotní hypotéza tedy byla na základě dotazníkového šetření a poté jeho vyhodnocení potvrzena.

Za druhé: Odkud se žáci šestých až devátých tříd dozvídají a informují o rasismu a tím i o rasistických předsudcích?

Pomocí dotazníkového šetření se ukázalo, že většina, skoro polovina dotazovaných, přesněji 46,75 procent, odpovědělo, že potřebné informace o rasismu získávají z médií a sociálních sítí. Více jak 31 procent podalo údaj, že o problematice rasismu se dozvěděli od rodičů. Hypotéza tedy byla vyvrácena.

Za třetí: Jak děti vnímají jiné národnosti, jejich pozitivní a negativní stránky, a celkově jaký k nim mají vztah.

Dotazníkové šetření odhalilo, že školáci navštěvující ostrovské základní školy mají většinou nevyhraněný postoj k národnostním menšinám žijícím v České republice. Jak jsem předpokládala, nejhorší vztah mají tito žáci k romské menšině, naopak vietnamská menšina je hodnocena celkem pozitivně. Romům bylo připsáno nejvíce záporných a zároveň nejméně kladných komentářů.

Mám důvod se domnívat, že většina žáků hodnotila spíše dospělé jedince těchto národností. Dotazovaní žáci totiž uvedli, že s romskými spolužáky mají v téměř čtyřiceti procentech kamarádský vztah. Za negativními komentáři pravděpodobně stojí předsudky, které si děti v průběhu života postupně osvojily, ale které díky poznávání a spřátelení se s jinými národnostmi mohou postupně zanikat.

Rasismus je tedy problematikou, která se týká všech věkových skupin. Rasistické předsudky si děti osvojují již v brzkém věku a záleží pak na výchově, okolí, vzdělání a především hlavně na člověku samotném, jestli se tyto předsudky budou ucelovat nebo naopak

eliminovat. Je důležité si uvědomit, že každý člověk je jedinečný a za každého z nás mluví naše činy, ne to, jaké jsem národnosti či barvy pleti. Každá rozdílná národnost, v každé odlišné kultuře se najdou jedinci, kteří jsou problematičtí a danou kulturu poškozují. Nejde ale házet všechny do jednoho pytle. Pro to, aby byl rasismus postupně z naší civilizace vymýcen, je prvotně důležité si uvědomit, že všichni lidé mají stejný původ a všichni jsou si rovni.

Téma mé diplomové práce lze zpracovat více způsoby a já doufám, že moje zpracování mi pomohlo potvrdit cíle mé práce a také podalo jiný náhled na problematiku rasismu nejen u dětí.

5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

5.1 BIBLIOGRAFIE

BENEDICT, Ruth. *Kulturní vzorce*. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999, 223 s. Capricorn, sv. 1. ISBN 80-720-3212-7.

ČERMÁKOVÁ, Jarmila Hannah. *Ty Já = kamarádi: hry, básničky, pohádky a teorie podporující multikulturní výchovu*. Vyd. 1. Překlad Jitka Fialová. Praha: ISV, 2000, 223 s. Capricorn, sv. 1. ISBN 80-858-6676-5.

Český antisemitismus 19. století. Bodyrt Press, 2010. 316 s. ISBN 978-80-904365-5-8.

ČERNÝ, Václav a Arthur GOBINEAU. *Rasismus, jeho základy a vývoj*. V Olomouci: Votobia, 1995. 90 s. ISBN 80-858-8569-7.

DEMJANČUK, Nikolaj. *Vzdělání a extremismus*. 1. vyd. Praha: Epoque, 2005. 128 s. ISBN 80-863-2883-X.

FREDRICKSON, gm *Rasismus : stručná historie* 1. vyd. v českém jazyce. Praha : BB art, 2003. 160 s. ISBN 80-7341-124-5.

HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 774 s. ISBN 80-717-8303-X.

HAYESOVÁ, Nicky. *Základy sociální psychologie Přel. I. Štěpaníková*. 1.vyd. Praha: Portál, 165 s. ISBN 80-717-8198-3.

KOSEK, Jan. *Právo (n)a předsudek: historické, filozofické, sociálně psychologické, kulturní a právní souvislosti stereotypů a předsudků*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2011, 351 s. ISBN 978-807-3633-127.

Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Editor Blahoslav Kraus, Věra Poláčková. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 2001. ISBN 80-731-5004-2.

KRYL, Miroslav. (et al) *Rasismus, antisemitismus, holocaust*. 1. vyd. Brno: Vakát, 2011. 260 s. ISBN 1081-373-2011.

MACHALOVÁ, Tatiana. *Lidská práva proti rasismu*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 2001. 263 s. ISBN 80-723-9099-6.

NEČAS, Ctibor. *Romové v České republice včera a dnes*. 5. dopl. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 129 s. ISBN 80-244-0497-4.

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. 3. vyd. Praha: Portál, 2010, 220 s. Psychologie (Portál). ISBN 978-80-7367-709-1.

PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha, 2011, 167 s. ISBN 978-807-3875-022.

PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia v oboru*. Vyd. 1. Praha: Portál, 269 s. ISBN 80-717-8399-4.

ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: Dějiny. Současná situace. Kořeny problémů. Naděje společné budoucnosti*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 144 s. ISBN 80-717-8250-5.

SALAJKA, Milan. *Rasy a rasismus ve světě*. Praha: Lidová demokracie, 1967. 72 s.

SEKOT, Aleš. *Sociologie v kostce*. 2. rozš. vyd. Brno: Paido, 2004. 132 s. ISBN 80-731-5077-8.

SINGER, Peter. *Practical ethics*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 1993. xiii, 395 s. ISBN 0-521-43363-0.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice: My a oni v multikulturní společnosti 21. století*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. 203 s. ISBN 978-80-7367-182-2.

ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2000. 130 s. ISBN 80-7169-528-9.

Všeobecná encyklopedie 2: C/F. Encyklopedie Diderot. 1. vyd. Diderot, 1999, 534 s. ISBN 80-902-5554-X.

Všeobecná encyklopedie Diderot. 1. vyd. Praha: DIDEROT, 1999. 507 s. ISBN 80-902-555-7-4-X.

Všeobecná encyklopedie 8: T/Ž. Encyklopedie Diderot. 1. vyd. Praha: Diderot, 1999. ISBN 80-902-7230-4.

WOLF, Josef. *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti: Člověk a jeho svět II.* Praha: Karolinum, 2000. 223 s. ISBN 80-246-0099-4.

5.2 INTERNETOVÉ ZDROJE

AMNESTY INTERNATIONAL. Dostupné z: <http://amnesty.cz/> 6.3.2014.

ENCYKLOPEDIA BRITANNICA. Dostupné z: <http://www.britannica.com/> 11.3.2014.

INKLUZIVNÍ ŠKOLA. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz> 4.4.2014.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/> 15.3.2014.

NÁRODNÍ INFORMAČNÍ CENTRUM. Dostupné z: <http://www.icm.cz/> 2.4.2014.

PONTIS, O. P. S. Dostupné z: <http://www.pontis.cz/> 15.3.2014.

RASIZMUS. Dostupné z: <http://www.rasizmus.sk/> 10.4.2014.

THE TELEGRAPH. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/> 3.4.2014.

ÚŘAD VLÁDY ČR. Dostupné z: <http://www.vlada.cz> 22.3.2014.

6 RESUMÉ

Theme of my thesis is Racism in a primary schools in Czech Republic. Racism in our society is deeply rooted and its beginning dates back to the Middle Ages. The society, where racism lies is a surrounding that provides living space for intolerance, discrimination, fear, violence and prejudices. My work is focused on racism in primary schools, because in last decades we can recognize the bigger number of students with foreign origin, using our school system.

The work is divided into theoretical and practical parts. The theoretical part consists of 10 chapters. Chapters are devoted to the topics that covers evolution of racism as a topic in modern Czech society. Particular chapters are: History of racism, Czech fight against racism, Czech conception of racism and discrimination, extremist movements, obvious prejudices in Czech society, human races, ethnic minorities in the Czech Republic and multicultural education.

The practical part consists of a questionnaire survey. Questionnaires with 21 questions were distributed to three primary schools in Ostrov, where a total of 300 questionnaires was handed to the students. Out of those was number 231 usable for research. I tried to examine three hypothesis of this degree work. The first aim was to determine whether the male gender is more susceptible to racism than the members of female sex. The second target, focused on question where the pupils of sixth to ninth grade (11 – 15 years old) are learnt and informed about racism, racial prejudice in general. The third objective examined in my study is how children perceive other nationalities whose are coming in together with their positive and negative aspects.

7 PŘÍLOHY

7.1 Příloha č. 1

DOTAZNÍK – Základní školy Ostrov

1. Pohlaví: a) muž
b) žena
2. Věk:
3. Ročník: a) 6.
b) 7.
c) 8.
d) 9.
4. Národnost (*Příslušnost ke skupině osob se společným původem, kulturou, případně jazykem, náboženstvím nebo jinou charakteristikou, které ji odlišují od ostatní populace*):
5. Slyšel/a jsi někdy v životě o rasismu? **ANO/NE**
6. Pokud ANO, prosím uveď, co podle tebe rasismus znamená:
  - a) Určitý druh nenávisti k občanům jiné národnosti.
  - b) Určitý druh nenávisti k občanům jiné rasy. (*Rasy (plemena) jsou velké skupiny lidí s charakteristickými tělesnými znaky, které jsou dědičné, vytvořily se vlivem přírodního prostředí a vznikly původně v určitých geografických teritoriích*)
  - c) Přesvědčení, že určití jedinci jsou nositeli zla a toto zlo narušuje společnost a její uspořádání.
  - d) Chování, které záměrně odsuzuje či jinak zavrhuje určitou skupinu lidí, rasismus ignoruje nařízení, že lidé by si měli být podle základních práv rovni.
  - e) Teorie, která tvrdí, že lidstvo je původně rozděleno na nižší a vyšší rasy, vyšší rasy jsou chápány jako tvůrčí a jsou nositeli civilizace a pokroku a jsou určeny k vládnutí, kdežto nižší rasy jsou charakteristické svou neschopností kulturní tvořivosti a je třeba je vést.
7. Odkud jsi se o rasismu dozvěděl/a?
  - a) od rodičů
  - b) od spolužáků
  - c) od vyučujících
  - d) z médií a sociálních sítí
  - e) jiný zdroj, prosím uveď jaký.
8. Setkal/a jsi se ve své škole s projevy rasismu? **ANO/NE**

9. Pokud ANO, prosím uveď, z jaké strany rasistické projevy pocházely:
- ze strany spolužáků
  - ze strany vyučujících
10. Pokud jsi se setkal/a s rasistickými projevy ze strany spolužáků, prosím uveď, jaké národnosti tito spolužáci byli:
- české
  - romské
  - vietnamské
  - jiné, prosím uveď jaké.
11. Byl/a jsi někdy obětí rasistického chování? **ANO/NE**
12. Dopustil/a jsi se někdy rasistického chování vůči jiné osobě?
- ano, vůči spolužákovi
  - ano, vůči vyučujícímu
  - ne.
13. Prosím uveď, co tě k takovému jednání vedlo (*Neodpovídej, pokud tvá odpověď na otázku číslo 12 byla NE*):
14. Jaký máš vztah ke spolužákům jiné národnosti?
- velmi dobrý
  - spíše dobrý
  - ani dobrý, ani špatný
  - spíše špatný
  - velmi špatný.
15. Máš za kamarády spolužáky jiné národnosti? **ANO/NE**
16. Pokud **ANO**, prosím uveď, jaké jsou národnosti:
- české
  - romské
  - vietnamské
  - jiné, prosím uveď jaké.
17. Jaké kladné vlastnosti bys připsal/a:
- Čechům
  - Romům
  - Vietnamcům.
18. Jaké záporné vlastnosti bys připsal/a:
- Čechům
  - Romům
  - Vietnamcům.
19. Vadilo by ti, kdyby byl tvůj vyučující jiné národnosti? **ANO/NE**

7.2 Příloha č. 2

Obyvatelstvo ČR podle výlučné národnosti (Sčítání lidu, domů a bytů; Český statistický úřad, 1992, 2002, 2012)

Národnost		celkem v roce 1991		celkem v roce 2001		celkem v roce 2011	
		absolutně	v %	absolutně	v %	absolutně	v %
<i>obyvatelstvo celkem</i>		10 302 215	100,0	10 230 060	100,0	10 436 560	100,0
<i>v tom národnost</i>	<i>česká</i>	8 363 768	81,18	9 249 777	90,42	6 711 624	64,31
	<i>moravská</i>	1 362 313	13,22	380 474	3,72	521 801	5,00
	<i>slezská</i>	44 446	0,43	10 878	0,11	12 214	0,12
	<i>slovenská</i>	314 877	3,06	193 190	1,89	147 152	1,41
	<i>polská</i>	59 383	0,57	51 968	0,51	39 096	0,37
	<i>německá</i>	48 556	0,47	39 106	0,38	18 658	0,18
	<i>ukrajinská</i>	8 220	0,07	22 112	0,22	53 253	0,51
	<i>maďarská</i>	19 932	0,19	14 672	0,14	8 920	0,08
	<i>ruská</i>	5 062	0,05	12 369	0,12	17 872	0,17
	<i>romská</i>	32 903	0,32	11 746	0,11	5 135	0,05
	<i>bulharská</i>	3 487	0,03	4 363	0,04	4 999	0,05
	<i>řecká</i>	3 379	0,03	3 219	0,03	2 043	0,02
	<i>srbská</i>	nej.	---	1 801	0,02	1 717	0,02
	<i>chorvatská</i>	nej.	---	1 585	0,02	1 125	0,01
	<i>rusínská</i>	1 926	0,02	1 106	0,01	739	0,01
	<i>ostatní</i>	9 860	0,10	39 477	0,39	52 225	0,5
	<i>nezjištěno, národnost neuvedena</i>	22 017	0,21	172 827	1,67	2 642 666	25,32

K údajům o národnostních menšinách, které byly zastoupeny v Radě v roce 2012, připojujeme také údaje o běloruské a vietnamské menšině. Zástupci vietnamské a běloruské menšiny se stali řádnými členy Rady vlády pro národnostní menšiny v červenci 2013.

<i>menšinová komunita</i>	<i>celkem v roce 1991</i>		<i>celkem v roce 2001</i>		<i>celkem v roce 2011</i>	
	<i>absolutně</i>	<i>v %</i>	<i>absolutně</i>	<i>v %</i>	<i>absolutně</i>	<i>v %</i>
<i>Běloruská</i>	<i>nezjištěno</i>	<i>---</i>	<i>nezjištěno</i>	<i>---</i>	2 013	0,02
<i>Vietnamská</i>	421	0,04	17 462	0,2	29 660	0,28

Zdroj:http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty_rady/zprava_2012_tiskarna.pdf